Gemeente Rotterdam

‘Al die hulpverleners met hun beperkte boodschappenlijstjes zagen niet dat ze geen bed had om in te slapen.’

Portretten van cliënten in de jeugdhulp van voor de transitie

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

Dick Butte, Petra van de Looij-Jansen, Justine Anschütz (red.)
juli 2015, In opdracht van Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, Directie Jeugd
© Onderzoek en Business Intelligence (OBI)
Project: 4162 Evaluatie NRJ

Postbus 21323, 3001 AH ROTTERDAM
Telefoon 010 – 453 32 22
E-mail: onderzoek@rotterdam.nl
Website: www.rotterdam.nl/onderzoek

Inhoudsopgave

Inleiding 5

‘Linda’ 7
Alleenstaande moeder van een 15-jarige zoon met een licht verstandelijke beperking, PPD-NOS en ADHD, en een 10-jarige dochter met diabetes

‘Arnold’ 15
Vader met een psychiatrisch en drugsverleden, gescheiden van een vrouw met een verstandelijke beperking, voedt dochtertje op van 9 jaar

‘Sandra’ 23
Alleenstaande moeder met een 7-jarige dochter met syndroom van Down krijgt pedagogische ondersteuning van een gezinscoach

‘Hamid’ 31
20-jarige jongen krijgt begeleiding vanuit Intensief case management na een verblijf van negen maanden in de gevangenis

‘Floor’ 39
16-jarig meisje met GGZ-behandeling voor de verwerking van traumatische gebeurtenissen

‘Rachima’ 47
Gezin met lichte pedagogische begeleiding van zoontje van 5 jaar met ontwikkelingsachterstand. Tijdens begeleidingstraject ontstaat een acuut ander probleem.

‘Mauricio’ 55
20-jarige jongen die in zijn jeugd bij een buurthuis coaching krijgt van een jongerenwerker

‘Sonja’ 61
Een zwakbegaafde alleenstaande moeder van vier kinderen met diverse problemen

Inleiding

Per 1 januari 2015 is de nieuwe Jeugdwet ingegaan. In Rotterdam krijgen jongeren en opvoeders met een hulp- of ondersteuningsvraag te maken met het Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel (NRJ). De inzet hiervan is dat jeugdhulp sneller beschikbaar is, passend (niet te zwaar, niet te licht) en tegen aanvaardbare kosten geleverd wordt. Geen ingewikkelde procedures meer, maar heel overzichtelijk: één gezin, één plan, één regisseur. Daarnaast moet er meer gekeken worden naar wat jongeren en opvoeders zelf kunnen vanuit hun eigen kracht en wat mensen in hun omgeving voor hen kunnen betekenen.

De gemeente Rotterdam volgt de veranderingen die het NRJ met zich meebrengt op de voet. Samen met alle relevante partijen wil de gemeente de benodigde transformatie in de jeugdhulpketen vorm geven. Het perspectief van de cliënt is hierbij een essentiële factor, aangezien interventies niet werken als deze niet aansluiten bij de wensen en behoeften van degenen om wie het gaat.

De afdeling Onderzoek & Business Intelligence van de gemeente Rotterdam heeft opdracht gekregen om een aantal cliëntportretten te maken van jongeren en ouders die hulp ontvangen, hetzij voor henzelf hetzij voor hun kind(eren). De centrale vraag is hoe jeugdigen en opvoeders het proces van signaleren, toeleiding en hulpverlening ervaren en wat hun ervaring is met integraliteit van zorg, het beroep dat gedaan wordt op hun zelfredzaamheid en de ondersteuning vanuit hun omgeving. Het gaat om cliënten die eind 2014 in de overgangsfase van het oude naar het nieuwe stelsel preventieve hulp, basishulp of specialistische hulp ontvingen, soms al gedurende langere tijd.

Dit boekje met persoonlijke verhalen is vooral geschreven voor mensen die beleidsmatig, bestuurlijk, of als hulpverlener te maken hebben met jeugdhulp. Maar ook voor anderen, ouders en jongeren zelf, of bijvoorbeeld vrijwilligers, biedt het boekje stof tot nadenken. De portretten moeten niet gezien worden als een representatief beeld van het totale jeugdhulpstelsel. Ze zijn vooral illustratief voor een aantal hulpverleningssituaties, waarbij in het huidige jeugdhulpstelsel mogelijk andere keuzes in de hulpverlening gemaakt zouden worden. De waarde van deze cliëntportretten is dan ook vooral dat zij stof tot nadenken geven bij de discussie over de benodigde transformatie in de jeugdhulpketen. Had de hulp eerder gekund? Passender? Integraler? Met een groter beroep op eigen kracht? Welke lessen zijn er uit deze cliëntportretten te leren voor de transformatie?
Naast alle beleidsstukken over de transitie geven de portretten bovenal een menselijk beeld van de cliënten waar het tenslotte allemaal om draait.
.
Om de verhalen van de cliënten aan te vullen of te bekrachtigen zijn, met toestemming van henzelf ook interviews afgenomen bij een hulpverlener en soms ook bij iemand uit hun sociale netwerk. De meeste mensen zijn thuis bezocht. In enkele gevallen vonden de interviews plaats bij een buurthuis of bij een aanbieder van jeugdhulp. Om voldoende diepgang in de portretten te krijgen was het in de meeste gevallen nodig om meerdere gesprekken te voeren, zowel met de cliënten zelf als met de hulpverleners. Bij de selectie van jongeren en ouders is rekening gehouden met het type hulp of ondersteuning, variërend van preventieve ondersteuning tot basishulp en specialistische hulp.

De meeste interviews zijn uitgevoerd tussen september en december 2014, dus voordat de decentralisatie officieel een feit was. Er viel echter niet aan te ontkomen dat een deel van de mensen al met de transitie te maken heeft gekregen, omdat in verschillende Rotterdamse wijken al geëxperimenteerd werd met wijkteams.

Alle cliënten hebben schriftelijk toestemming gegeven voor het anoniem gebruik van het interviewmateriaal. Uit privacyoverwegingen zijn pseudoniemen gebruikt voor de namen van cliënten en betrokkenen en zijn op personen herleidbare details weggelaten.

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Linda’

Alleenstaande moeder van een 15-jarige zoon met een licht verstandelijke beperking, PPD-NOS[1] en ADHD[2], en een 10- jarige dochter met diabetes[3]

‘En het is uiteindelijk toch gelukt! Peter gaat nu zelfstandig naar school. Hij woont gewoon nog thuis en dan denk ik toch, dat heb je heel goed voor elkaar gekregen. Ik vind dat toch wel heel knap, want de hulpverlening dacht daar nog wel eens anders over.’ (MEE-consulent)

Inleiding

Linda woont in een eengezinswoning in Zevenkamp. De huiskamer met open keuken ziet er verzorgd uit. Alles lijkt op z’n plaats te staan, niks slingert er rond. Linda is een gescheiden vrouw van 42 jaar. Zij heeft twee kinderen: Peter van 15 jaar en Priscilla van 10 jaar. Peter is al op vierjarige leeftijd gediagnosticeerd met een licht verstandelijke beperking (LVB), PDD-NOS en ADHD. Hij zit momenteel op een school voor speciaal onderwijs (Cluster 4[4]). Dochter Priscilla zit op een reguliere basisschool. Sinds januari 2014 is bekend dat zij diabetes heeft.

Linda komt uit een schippersfamilie. Ook zij heeft samen met haar man een binnenvaartschip gehad. Zij zijn met de binnenvaart gestopt op het moment dat Peter naar school moest. Zij en haar man wilden niet dat Peter naar een (schippers)internaat ging. Linda heeft een baan van 24 uur in de thuiszorg.

Begin van de problemen met Peter

Peter is zeven weken te vroeg geboren. Hij is ter wereld gekomen door middel van een keizerssnede. Door zuurstofgebrek was zijn hartje stilgevallen. Er was sprake van een acute situatie. Na de geboorte bleek dat zijn slokdarm niet volgroeid was. Hij bleef lange tijd onder behandeling van een kinderarts. Deze arts maakte Linda al vroeg op attent dat er misschien psychisch iets aan de hand zou kunnen zijn met Peter. Daar wilde Linda op dat moment niets van weten.

Toen Peter op vierjarige leeftijd naar de kleuterschool ging, begon zijn gedrag op te vallen. Zijn motoriek was anders dan bij andere kinderen. Daarnaast was hij heel druk en vroeg veel aandacht.
‘We zijn toen naar het Riagg gegaan om hem te laten testen. Toen we binnenkwamen zag die man al meteen dat hij ADHD had. Uit de test kwam ook nog naar voren dat hij PDD-NOS had en een LVB. Toen is het balletje heel snel gaan rollen.’

---

1 PDD-NOS is de afkorting van Pervasive Developmental Disorder, Not Otherwise Specified, een aan autisme verwante stoornis die vooral met sociale informatieverwerking te maken heeft.

2 De term ADHD staat voor aandachtstekort stoornis met hyperactiviteit (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder). Kinderen met ADHD zijn rusteloos, impulsief en kunnen zich moeilijk concentreren.

3 De informatie voor dit portret is verzameld uit drie interviews: één interview met Linda zelf, waarbij zoon Peter deels aanwezig was, één met de consulente van MEE en nog een gesprek met Linda en een hulpverlener van Pameijer.

4 Onder Cluster 4 vallen scholen voor leerlingen met ernstige gedragsstoornissen en/of psychiatrische problematiek.

Er volgde een periode waarin Peter voor dagbehandeling naar het RMPI[5] in Barendrecht ging. Ook kwam wekelijks ambulante hulp thuis, vooral op momenten dat Peter lastig gedrag vertoonde, bijvoorbeeld bij het naar bed gaan. Maar ondanks de hulp werd het gedrag van Peter vreemder. Zo pakte hij bijvoorbeeld lege flesjes op van straat om er de laatste druppels uit te drinken. Hij plaste in andermans tuinen en maakte veel ruzie met andere kinderen.

Er kwam een moment dat het RMPI adviseerde om hem een tijdje intern te laten wonen. Linda had daar grote moeite mee:
'Juist om hem niet naar een internaat te hoeven laten gaan waren we tenslotte gestopt met varen! Maar iedereen ging op mij inpraten. Er werd gezegd dat hij meer structuur nodig had en dat dat thuis onvoldoende geboden kon worden. Ik had zelf engelengeduld, maar zijn doordrammerige gedrag werd toch wel steeds erger en hij was gewoon onhandelbaar. Ik moet ook toegeven dat mijn gedrag niet altijd consequent was. Dat was gewoon heel moeilijk.'

Uiteindelijk stemde Linda toe in de opname, haar man was het al eerder met het voorstel eens. De opname zou een jaar duren, maar het werd nog een half jaar langer. De kinderpsychiater vond dat Peter eigenlijk zorg nodig had die niet in een gewone thuissituatie geboden kon worden. Hij adviseerde om Peter langere tijd intern te laten wonen of in een project voor begeleid wonen. Linda accepteerde dat niet. Het RMPI verwees het gezin vervolgens door naar MEE.

5 Stichting RMPI was een organisatie voor kinder- en jeugdpsychiatrie die inmiddels is opgegaan in Yulius.

In die tijd veranderde er ook veel in de thuissituatie: het gezin verhuisde en kort daarna scheidden de ouders van Peter. Liesbeth, een consulente van MEE ging bij Linda op huisbezoek:
'Linda bleek er voornamelijk in haar eentje voor te staan. Ze was nog wel getrouwd, maar ze had niet veel aan haar man, dat was snel duidelijk. Niet lang daarna zijn ze ook gescheiden. Linda kwam over als een heel sterke vrouw, maar er waren toch ook veel twijfels of ze het zou redden. Peter vroeg heel veel aandacht en was ook heel kwetsbaar. Ze was continu in de weer met hem, terwijl ze ook nog een jonge dochter had. Je moet je eens voorstellen hoe zwaar dat is. Ze kon hem geen moment loslaten, ze moest er bovenop zitten. Er waren momenten dat ik echt dacht dat ze het niet zou trekken. We hebben Peter op een gegeven moment ook aangemeld voor leefgroepen, alleen om het achter de hand te hebben.'

Ondersteuning door MEE en Pameijer

Van 2008 tot nu heeft MEE het gezin vervolgens ondersteund. Zo heeft de MEE consulente Liesbeth geregeld dat er wekelijks ambulante hulp kwam van Pameijer[6]. Ook had de moeder vanwege de scheiding meer behoefte aan naschoolse opvang voor Peter. Linda kon daarvoor terecht bij ASVZ[7], maar dat was geen succes. Peter voelde zich daar erg ongelukkig. Linda leert Peter daarom om alleen thuis te blijven na school.

Om soms een beetje ontlast te zijn van de zorg voor Peter en ook om hem leuke dingen te kunnen laten doen, adviseerde MEE om vrijwilligers van STAP[8] in te zetten. Deze vrijwilligers waren studenten die op de woensdagmiddag iets leuks met Peter gingen doen, bijvoorbeeld naar de bioscoop. Daar heeft Linda een paar jaar dankbaar gebruik van gemaakt. Peter vond het leuk.

Naast het contact met MEE heeft Sonja nu ondersteuning van Pameijer. Om de week gaat Peter de hele zaterdag naar een activiteitendag die vanuit deze organisatie geregeld wordt voor kinderen zoals hij. Ook maakt hij jaarlijks gebruik van een door Pameijer georganiseerd vakantiekamp. Afgelopen zomer is hij drie weken naar Frankrijk geweest. In de indicatiestelling van Peter staat dat hij een etmaal per week recht heeft op 'tijdelijk verblijf'. Door die etmalen op te sparen, kan Peter 's zomers op kamp gaan. Peter vindt het heel leuk en het ontlast Linda even van haar zware taak. Peter vertelt:
'We kunnen van alles doen: zwemmen, met hout dingen maken, een boomhut maken. Je mag daar doen wat je wilt. Het leukste van allemaal is om op zo'n grasmaaier te rijden. Hij gaat ongeveer zo'n 15 km per uur. Je moet er wel goed mee omgaan. Ik weet ook hoe hij in z'n achteruit moet en hoe je de maaier omhoog haalt. Dat weet ik allemaal.'

Hulp vanuit de jeugd-GGZ

Daarnaast was Peter nog steeds onder behandeling bij Yulius in Barendrecht, vanwege de medicatie die hij gebruikte. Vanwege de verhuizing liep de medicatieverstrekking vervolgens een tijd via Lucertis in Rotterdam. Op een gegeven moment ging Peter op aanraden van MEE deelnemen aan een training die alleen door Yulius in Barendrecht gegeven werd.
Linda vertelt:
'Voor die training moest ik hem opnieuw laten overschrijven naar Barendrecht. Dat heb ik gedaan, maar het betekende ook dat de medicatieverstrekking weer werd overgeheveld. Dat kon namelijk vanwege de financiering niet anders. Allemaal verschillende potjes, hè.'

6 Stichting Pameijer biedt behandeling en ondersteuning aan kinderen, volwassenen en ouderen met een (licht) verstandelijke beperking.
7 ASVZ is een zorgorganisatie, gespecialiseerd in kleinschalige zorg- en dienstverlening aan mensen met een verstandelijke beperking en psychische problematiek.
8 Jeugdwerkbureau STAP ondersteunt vrijwilligers en beroepskrachten in het jeugd- en jongerenwerk en organisaties die zich bezighouden met jeugd- en jongeren, zoals scholen en gemeenten.

Eens in de twee maanden moet Linda met Peter naar Barendrecht voor medicijncontrole. Een heel gedoe vindt ze dat, om met het openbaar vervoer van Zevenkamp naar Barendrecht te gaan, soms alleen maar om hem te laten wegen.

Linda en Peter kregen te maken met wisselende kinderpsychiaters met verschillende ideeën over medicijngebruik:
'Toen we weer terug naar Yulius gingen in verband met die training, werd alles weer overgedragen. Dus weer een andere kinderpsychiater. Die zei over de medicatie dat we die moesten afbouwen, omdat die niet goed zou zijn. Je mag die medicatie niet al te lang slikken in verband met nare bijverschijnselen. Hij had Peter nog nooit gezien en hij moest in een keer van 80 naar 40 mg. Daar was ik het niet mee eens en dat leverde allemaal conflicten op met hem. Uiteindelijk heb ik 60 mg kunnen krijgen. Maar goed, door de vermindering van medicatie gaat het gewoon minder met Peter.'

In januari 2014 komt Linda er achter dat Priscilla diabetes heeft. Dat zorgt voor extra zorgen en belasting voor haar, maar zij lijkt er goed mee om te kunnen gaan, Linda leert haar dochter in korte tijd hoe ze insuline moet spuiten en zorgt dat de school en de BSO goed op de hoogte zijn.

Veranderingen in de zorg

In verband met de decentralisaties in de zorg krijgt Linda te maken met een aantal veranderingen.

De indicatie voor 'tijdelijk verblijf' van Peter loopt in maart 2015 af. De MEE-consulente verwacht dat het erg lastig zal zijn om die indicatie verlengd te krijgen. Peter zal hierdoor mogelijk geen gebruik meer kunnen maken van de vakantiekampen.

De MEE-consulente:
'Ik vind het zo zonde dat bijvoorbeeld die logeerhuizen en vakantiekampen worden wegbezuinigd. Ik heb zelf de effecten gezien op ouders. Ouders kunnen zich een beetje opladen en kunnen er weer tegenaan! Ik denk serieus dat je daarmee uithuisplaatsingen voorkomt.'

In verband met 'passend onderwijs' is er kans dat Peter naar een reguliere school zal moeten, in plaats van de school voor speciaal onderwijs waarop hij zit. Linda ziet daar tegenop:
'De zorgcoördinator van de school had het daar al over, dat ze daarmee bezig zijn. Ik zie dat gewoon niet zitten. Als hij al niet gewoon buiten kan zijn in de buurt met gewone kinderen, dan ziet het er voor een gewone school helemaal niet goed uit. Kijk naar mijn dochter, die zit met 28 kinderen in de klas. Als je zo'n klas hebt en je bedenkt dan dat er iemand bij zit zoals Peter, dat gaat toch niet!? Dat gaat hem niet worden!'

Sociaal netwerk

Het sociale netwerk van Linda is, zoals ze zelf zegt, momenteel beperkt. Ze heeft zo'n gevuld leven dat er niet echt sprake is van vrienden die ze heel vaak ziet. Ze heeft wel een vriendin die in de buurt woont.
Linda vertelt over haar vriendin:
'Zij is ook alleen en heeft een zoon van 20 die ook een verstandelijke beperking heeft, nog erger dan Peter. Ik help haar wel eens als ze even niet goed met hem kan omgaan. Dan praat ik met hem. Ik heb meer geduld dan zij. Zij wordt best wel gauw kribbig.

Gisteren waren ze hier en zei ze dat hij haar gestompt had. Ik zei toen tegen hem: 'Je mag je moeder niet stompen, hoor!' Toen zei hij: 'Maar ze zegt altijd dat ik niks kan'. En dat klopt wel. Dan adviseer ik haar dat ze ook eens positief moet reageren. Zij helpt mij ook wel eens met oppassen. Zij werkt niet en is er dus altijd. Maar ik doe het niet heel graag, want de thuissituatie is wel heel anders. Zij is best wel rommelig en het is heel stoffig. Ik kom daar eigenlijk nooit. Ze komt altijd hierheen.'

De beide ouders van Linda zijn intussen overleden. Ze heeft wel een paar halfbroers en -zussen, maar zij heeft met hen vrijwel geen contact. Ze heeft nog het meeste contact met de ouders van haar ex-man. Afwisselend logeren Peter en zijn zusje een weekend bij opa en oma. Ze gaan nooit samen, dat is te zwaar.

De kinderen verblijven verder om de week een weekend bij hun vader. Dat gaat wel goed volgens Linda. De kinderen hebben het naar hun zin als ze daar zijn. Als het echter gaat om 'lastige opvoedvragen', heeft Linda niet het gevoel dat ze veel steun heeft van haar man.

Eigen kracht

Linda probeert Peter zo zelfstandig mogelijk te maken:
'Als ik heel precies alles zeg wat hij moet doen, gaat het redelijk goed. Hij heeft nu een telefoon, met een klein abonnementje. Hij houdt zich er goed aan om mij steeds op afgesproken momenten te bellen. Bijvoorbeeld gisteren was hij alleen thuis omdat er een studiedag was op school. 's Morgens leg ik alles klaar, z'n medicijnen en ik kan hem dan zelfs vragen om bijv. te stofzuigen. Kijk, dit kan hij dus weer wel. Mijn dochter zou bijvoorbeeld de boel afbreken…'

Peter ging tot vorig jaar altijd met de taxi naar school. Vanwege de komende bezuinigingen bood MEE een training aan om Peter te leren zelfstandig naar school te reizen. Omdat Peter graag zelfstandig wil zijn, hebben zij daar gebruik van gemaakt. MEE legde het contact met een student die Peter zou gaan begeleiden. Die fietste met hem mee naar school, Linda haalde hem 's middags op. Peter heeft de route in twee maanden geleerd en fietste vervolgens zelfstandig naar school.

Linda vertelt over die periode:
'Ik had eerst wel vertrouwen dat hij het zou kunnen, omdat hij heel goed is in wegen herkennen, maar ik was bang dat hij snel zou zijn afgeleid en onder een auto zou komen. Ik was ook bang voor 'de maatschappij': dat mensen raar of vervelend op hem zouden reageren. Maar eigenlijk ging het toen hartstikke goed. In het begin deed ik het veel met de telefoon, maar op een gegeven moment liet ik het gaan. Dat vertrouwen heb ik er nu wel in.

Heel vervelend is wel dat dit schooljaar de locatie van school veranderd is en hij helemaal naar Overschie moet. Dat valt niet te fietsen! Dus moest hij opeens met de metro. Daardoor waren hij en ik ook wel even in paniek. Nog steeds denk ik: 'Mijn God, als dat maar goed gaat', maar tot nu toe gaat het goed.'

Linda is gemotiveerd om zo goed mogelijk voor haar kinderen te zorgen:
'Mijn kinderen zijn mijn alles. Die staan nummer 1. Ik werk dan ook nog 24 uur en voor de rest ben ik een bezige bij. Ik ben altijd wel bezig, druk, boodschappen doen…Ik heb eigenlijk weinig tijd om na te denken. Ik ga gewoon maar door…'

Gevraagd naar haar eigen gezondheid, vertelt Linda dat ze wel vaak erg moe is.
'Ik merk het dat ik vaak heel erg moe ben als ik thuis kom…ik moet alles gepland hebben. Dat is heel belangrijk voor mij. Als het niet zo gaat, word ik heel nerveus, word ik chagrijnig. De kinderen zeggen soms wel eens van: 'Goh mama, je slaat opeens om.' Gisteren had ik dat nog. Toen liep het weer even niet zoals ik wilde en dan word ik opeens kribbig. De kinderen zouden een weekendje gaan logeren en ik wilde dat de koffers op tijd klaar stonden. Dan lopen de kinderen maar steeds heen en weer te banjeren. Dan word ik een peu nerveux. …'

Linda zou er wel veel moeite mee hebben als de indicatie voor het 'tijdelijk verblijf' niet zou worden verlengd. Wanneer Peter op kamp was, kon zij even tot zichzelf komen en wat meer aandacht aan haar dochter besteden:
'Dat is heel leuk voor hem en ontlastend voor mij. We konden dat een beetje uitkienen, dat als ik werkte, hij op kamp was en als ik vrij was, was hij thuis. Dat was mooi verdeeld.'

De MEE consulente over de eigen kracht van Linda:
‘Ze bijt zich vast… ze gaat er voor. Toen ze ging scheiden, moest ze ineens gaan werken. Binnen twee seconden had ze een baan! Ze kan zich ook erg wegcijferen. Dat is ook wel weer een gevaar.’

De toekomst

Al met al is Linda tevreden over wat zij tot nu toe bereikt heeft:
‘Ik zie Peter wel steeds groeien, elk jaar een stukje. Ik denk dat ik wel ver kom. Hij zal veel zelfstandig kunnen, maar hij zal altijd wel zorg nodig hebben. Hij moet toch wel gestuurd worden.

Wat ik voor me zie, is een huisje voor hem zelf, begeleid wonen. Helemaal zelfstandig zal niet lukken. Hij zei zelf een keer tegen mij: ‘Mama, je helpt me later toch wel, met rekeningen betalen?’. Hij wil wel veel zelfstandig, maar hij zal behoefte aan begeleiding houden.’

De MEE consulente is ook positief over de huidige situatie:
‘Uiteindelijk is het toch gelukt! Peter gaat nu zelfstandig naar school. Hij woont gewoon nog thuis en dan denk ik: ‘Dat heb je heel goed voor elkaar gekregen’. Ik vind dat toch wel heel knap, want de hulpverlening dacht daar nog wel eens anders over.’

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Arnold’

Vader met een psychiatrisch en drugsverleden, gescheiden van een vrouw met een verstandelijke beperking, voedt dochtertje op van 9 jaar[9]

‘Jarenlang moet de situatie echt schrijnend geweest zijn. Aan veel problemen zoals de erbarmelijke staat van het huis, waarbij het meisje niet eens een bed heeft om in te slapen, is niets gedaan. Al die hulpverleners die bij het gezin betrokken waren, hielden zich alleen maar bezig met hun beperkte boodschappenlijstje.’ (gezinscoach)

Inleiding

Arnold woont samen met zijn dochtertje Daniëlle van 9 jaar op een bovenverdieping in Rotterdam Zuid. Het trappenhuis is vies en het behang is grotendeels van de muren getrokken. Naar boven toe wordt het er allemaal niet beter op. Er is al in geen jaren meer geschilderd of behangen. Op de vloer van de open keuken staan bakjes voer voor twee katten. Het eten zit er half in. De rest ligt eromheen. De keukentafel ligt vol rommel. Arnold lijkt zich hierover niet druk te maken en biedt mij vriendelijk koffie aan. We gaan aan de tafel in de open keuken zitten. Dit is zijn plek. Hier zit hij meestal achter zijn notebook, zware shag te roken. Zijn dochter, die nu naar school is, neemt dan meestal plaats in de huiskamer bij de televisie.

Arnold is 42 jaar, werkt halve dagen via de Sociale Werkvoorziening en heeft intussen een imposante hulpverleningsgeschiedenis.

Problemen van de vader

Vanaf zijn 18e, toen zijn ouders overleden, is Arnold steeds meer in de problemen geraakt, omdat hij moeite had om die situatie te verwerken. Hij begon steeds meer te blowen, raakte aan de alcohol en experimenteerde met drugs. Hij verloor zijn werk, verwaarloosde zijn huis. Vanwege de drugs raakte hij een paar keer in een psychose. Hij werd een aantal malen opgenomen in een kliniek zowel voor zijn psychiatrische problematiek als voor zijn verslavingsproblematiek. Tussendoor kreeg hij ambulante begeleiding. Het lukte hem niet om met blowen te stoppen. *‘Ik ben wel eens met tussenpozen een tijdje gestopt, maar viel ik dan weer terug. En hoe harder je terugvalt, hoe erger het wordt. Op een gegeven moment kom je in zo’n cirkel dat je denkt: ‘Ik kom er nooit meer vanaf.’*

Stoppen lukte ook niet toen hij werd opgenomen in een verslavingskliniek: *‘Daar is alles heel klinisch. Je mag niet naar buiten en er wordt voor je gezorgd. Maar zodra je dan wel weer buiten komt, sta je in een buurt met allemaal coffeeshops; overal liggen zakjes. Dan is de neiging gewoon snel aanwezig om weer te gaan blowen. Het is ook allemaal zo makkelijk te krijgen.’*

9 Dit portret is gebaseerd op een aantal gesprekken met Arnold, een gesprek met zijn zus Laura en een met de huidige gezinscoach.

Geboorte van dochter en start van de gezinsbegeleiding

In 2004 begon Arnold een relatie met een verstandelijk beperkte vrouw, Paula. Zij was binnen twee maanden zwanger van hem.

Zijn zus Laura over deze relatie:
'Toen hij een relatie kreeg met de moeder van Daniëlle en ze ook al heel snel een kind verwachtten, schrokken we enorm. Zij was totaal niet zelfstandig. Wij hielden ons hart vast.'

Zodra Daniëlle geboren was, kwam het gezin onder begeleiding te staan van Bureau Jeugdzorg (BJZ). In de jaren die volgen zijn er steeds hulpverleners vanuit diverse organisaties betrokken bij het gezin, vanuit MEE[10] en Trivium Lindenhof[11]. Arnold bleef in die tijd stevig doorblowen. Wat in al die jaren precies aan hulpverlening geboden is, blijft onduidelijk.
'Ik blowde heel veel en het huis verslonsde….en ook qua opvoeding was er veel op aan te merken.'

BJZ raadde hem diverse cursussen aan. Arnold is daar positief over:
'Ik heb een cursus gevolgd via Stek Jeugdhulp, gericht op het opvoeden van Daniëlle. Ik kreeg handvatten hoe ik het beste met haar kan omgaan. Ik heb ook een cursus gehad van Trivium Lindenhof over het huishouden, hoe ik het beste het huishouden kan aanpakken. Ik heb een heleboel aan die cursussen gehad. Van de cursus van Stek dat Daniëlle op tijd gaat douchen en op tijd naar bed gaat en dat soort dingen. Hoe kinderen kunnen reageren en hoe ik dan moet reageren. Van de cursus van Trivium heb ik geleerd dat je staatjes moet afwerken: zoals eerst de wc schoonmaken, afvinken, dan de trap, afvinken, stofzuigen etc.'

Voor zichzelf had Arnold nog ambulante begeleiding vanuit BAVO, vanwege zijn psychische problemen en vanuit Bouman[12], vanwege zijn verslaving. Bovendien had hij contact met een bedrijfsmaatschappelijk werker van de Sociale Werkvoorziening. Tenslotte heeft hij de laatste jaren te maken met een budgetbeheerder van de Gemeentelijke Kredietbank, vanwege een afbetalingsregeling voor schulden.

Scheiding

Na negen jaar gaan Arnold en Paula uit elkaar, medio 2013.
'Op een gegeven moment lig je in bed alleen nog naar iemands rug te kijken, dan heb je niks meer. Alleen maar conflicten. Dat is toch een teken dat het niet goed gaat, als je niks meer met elkaar kan bepraten. Het was een soort pappen en nathouden.'

MEE heeft ervoor gezorgd dat moeder en dochter tijdelijk terecht konden in een zorghotel. Daar werd duidelijk dat moeder niet de vaardigheden had om Daniëlle alleen op te voeden. Daniëlle ging bij haar vader wonen en Paula kon naar een begeleid kamerproject. Maar lang hield Paula het niet uit binnen het project. Ze liep weg en klopte weer aan bij Arnold.

Arnold:
'Rond Kerst en Oud en Nieuw vorig jaar, heeft ze hier nog een maand gewoond. Maar het ging niet. Ik zat in de keuken en zij met Daniëlle in de huiskamer. Er was niks meer tussen ons. Het ging niet meer.'

Maar spoedig kreeg ze een nieuw vriendje en ging eigenlijk al snel bij hem en zijn ouders inwonen. Doordat Paula vanuit dit nieuwe adres heel erg aan Daniëlle begon te trekken en eigenlijk wilde dat ze daar ook kwam wonen, heeft BJZ ingegrepen met uiteindelijk nu een Ondertoezichtstelling (OTS) tot gevolg.

10 MEE ondersteunt mensen met een beperking zodat zij mee kunnen doen in de samenleving. MEE werkt voor mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking, chronische ziekte of een vorm van autisme. Mensen die moeilijk leren of niet-aangeboren hersenletsel hebben kunnen ook bij MEE terecht.

11 TriviumLindenhof biedt specialistische jeugd- en opvoedhulp.

12 Bouman is specialist op het gebied van verslavingszorg in de regio Rotterdam e.o., de Drechtsteden en Zuid-Hollandse Eilanden.

Arnold vertelt hoe dat ging:
'Op een gegeven moment was mijn dochter op een middag iets leuks gaan doen met haar moeder. Toen ze thuis kwam zei ze tegen me: 'Papa, mama gaat een kamer voor mij helemaal roze schilderen en ze heeft een andere school voor mij gezocht.' Ik dacht dat gaat allemaal veel te ver. Daarom is de gezinsvoogd er nu om er voor te zorgen dat de afspraken worden nagekomen. Voor de rest gaat het, geloof ik, nu een stuk beter met Paula. Zij zit nu op een fijne plek bij die mensen, haar vriend en haar ouders.'

Stoppen met blowen

Intussen is Arnold bijna een jaar alleen verantwoordelijk voor de opvoeding van Daniëlle. Hij geeft aan dat hij die verantwoordelijkheid sterk voelt. Het was voor hem de belangrijkste motivatie om 8 maanden geleden te stoppen met blowen:
'Er werd altijd wel gezegd dat ik moest stoppen met blowen, ook door mijn zus, maar het kwam er niet van. Maar je ziet het; de wonderen zijn de wereld nog niet uit!'

Het laatste zetje dat hij nodig had om te stoppen was dat hij, onder invloed, tien telefoon-abonnementen heeft laten afsluiten onder zijn naam. Voor de deal kreeg hij 200 euro en de oplichters gingen er met de telefoons vandoor. Daardoor heeft hij nu aanzienlijke schulden:
'Je wordt zo daas dat je er tussen wordt genomen. Ik dacht, ik wil mijzelf niet kwijt. Ik moet zorgen dat ik goed bij de vinken ben als ik voor Daniëlle zorg: dat ik alles begrijp wat er gezegd wordt en gebruik maak van wat aangereikt wordt aan hulp.'

Ze hebben het niet breed, want vanwege zijn schulden krijgt Arnold nu 70 euro leefgeld in de week. Wat overblijft van zijn salaris, wordt in porties verdeeld door zijn budgetbeheerder om de vaste lasten te betalen.

Betrokkenheid van het wijkteam

Ondanks dat het met Arnold nu beter lijkt te gaan, zijn er toch nog zorgen bij de gezinsvoogd over het welzijn van zijn dochter. Dat is de reden dat zij het wijkteam inschakelde, dat al op experimentele basis actief was in de wijk.

Voor de zomervakantie 2014 gaat de gezinscoach van het wijkteam bij Arnold langs. Ze schrikt enorm van de verloederde woning en ontdekt dat het meisje geen bed heeft:
'Het lage niveau van de moeder op de achtergrond, het drugsgebruik van vader en de verschrikkelijk verslonsde situatie waarin ze woonden! Ik ga niemand verwijten hoor, maar het triggert mij wel, dat er tot nu toe geen hulpverlener was die de woonsituatie van Daniëlle serieus nam. Want als de basisvoorzieningen niet op orde zijn, dan kan je vechten wat je wilt.

De taakverdeling tussen de gezinsvoogd en mij is dat de voogd de maandelijkse begeleide bezoeken regelt tussen moeder, vader en Daniëlle op een neutrale locatie. Alles wat met de zorgen rond Daniëlle te maken heeft probeer ik in kaart te brengen.'

De gezinscoach heeft contact gezocht met de school van Daniëlle. Alle zorgpunten zijn besproken met de leerkracht en de schoolmaatschappelijk werker. Het meisje wordt nu goed gevolgd:
'Daniëlle functioneert bovennormaal in de klas zegt de school, maar zorgpunt is dat zij zich soms veel ouder gedraagt dan past bij haar leeftijd. De gezinsvoogd vindt dit een belangrijk zorgpunt. Ze ziet een meisje dat jaren lang in een situatie verkeerde dat ze voor haar moeder moest denken en voor haar vader moest zorgen. Ze moest wel. Anders kreeg ze niet te eten, of werd ze niet verschoond. Dus hoe wijs is het als je zo vroegwijs bent? Ze is als kind in haar ontwikkeling echt heel veel tekort gekomen. Ik denk dat we als hulpverleners daar nooit zorgvuldig genoeg mee om kunnen gaan.'

Een van de eerste praktische dingen die de gezinscoach is gaan doen is een bed regelen voor Daniëlle. Vervolgens heeft ze een fonds aangeschreven om geld te krijgen voor het opknappen van het kamertje. Dat is gelukt.

Waardering van de hulpverlening

Arnold is blij met de hulp die hij nu krijgt en waardeert het dat de gezinscoach zoveel moeite voor hen doet:
'Ik ben blij met de gezinscoach van het wijkteam. Er is nu geld om het huis op te knappen, zodat mijn dochter ook een eigen plekje heeft. Ze heeft nu wel een kamertje, maar het ziet er niet erg vrolijk uit.'

De afgelopen jaren zijn er veel hulpverleners bezig geweest met het gezin. Arnold geeft aan dat hij niets te klagen heeft over al die individuele hulpverleners met wie hij de afgelopen jaren te maken heeft gehad, hoewel hij het liever anders had gezien:
'Het liefste had ik gewoon één iemand die allesomvattend werkt. Maar dat bestaat dus niet. Iedereen is bekwaam in z'n eigen vakgebied. Want de psychologe geeft geen opvoedcursus of zo. Iedereen heeft een andere blik, zeg maar, een andere insteek; een andere mening. Op een gegeven moment zijn er zeven hulpverleners hier bezig. Dan is het moeilijk om al die afspraken na te komen. Op een gegeven moment heb je al zoveel gesprekken gehad, dat je denkt: 'Lekker even drie weken voor mijzelf…geen afspraken', omdat er een afvalt.'

De gezinscoach is verbaasd dat eerdere hulpverleners geen aandacht hebben besteed aan de slechte woonsituatie:
'Jarenlang moet de situatie echt schrijnend geweest zijn. Aan veel problemen zoals de erbarmelijke staat van het huis, waarbij het meisje niet eens een bed heeft om in te slapen, is niets gedaan. Al die hulpverleners die bij het gezin betrokken waren hielden zich alleen maar bezig met hun beperkte boodschappenlijstje.'

Sociaal netwerk

Een belangrijk uitgangspunt van het wijkteam is dat meer nadruk dan voorheen gelegd wordt op het mobiliseren van het sociaal netwerk. Tenminste, als dat er is. Arnold zelf geeft aan dat zijn sociale netwerk beperkt is:
'Ik spreek wel veel mensen, maar dat is op oppervlakkige basis. Net als de sigarenboer. Ik ken hem en als ik even geen geld heb en ik wil een pakkie shag, dan leent hij dat wel. Zo schappelijk is het wel. Ook op de markt kwam ik eens wat geld tekort om iets te kopen. Zegt die man, ik ken je al 10 jaar, ik zal je dat geld wel lenen. Dat zijn wel toffe dingen.

Sinds ik niet meer blow, is mijn sociale netwerk kleiner, omdat ik niet meer naar een kroeg of coffeeshop ga.'

Sinds kort heeft Arnold wel wat meer contact met z'n Kaapverdiaanse buurvrouw omdat hij net als zij naar een naaicursus gaat:
'Toen ik gestopt was met blowen had ik tijd over, want blowen is een tijdrovende hobby. Ik had een paar keer broeken die te lang waren, dus toen dacht ik als ik nou leer hoe ik ze kan inkorten, hoef ik dat in ieder geval niet te betalen. Het inkorten van een broek kost al 12,50 euro. Die cursus kost 30 euro per maand en ik blowde voor zo'n 60 euro per week. Dus dat was te doen.
Iedere maandag ga ik daar heen. Mijn buurvrouw en ik zijn zo'n beetje de vaste cursisten. Dat is leuk en ik krijg ook nog een beetje aandacht.'

Maar een vertrouwensband heeft hij niet met haar. De enige met wie hij dat wel heeft is zijn zus Laura. Zij woont samen met haar dochter in een andere gemeente en heeft zelf een moeilijke periode achter de rug.
Zijn zus Laura:
'Hij belt mij wel eens op om raad te vragen of om z'n hart te luchten. Maar hij kan zich moeilijk uiten. Mijn invloed is beperkt. Ik heb mijn eigen gezin en woon ver weg. Ik heb zelf een heel moeilijke periode achter de rug, waarin ik weinig aan Arnold had.'

De gezinscoach is huiverig om het netwerk van Arnold in de buurt waar hij woont te gaan versterken:
'Je wilt als hulpverlener helemaal niets beginnen met de (vroegere) slechte vrienden van vader die nog in de buurt wonen. Daar kan je niets van verwachten. Hoe die mensen leven en praten is zeker niet geschikt voor kinderoren en -ogen. Dat zal ik dus

zeker niet stimuleren. Als het kan, is het prachtig om een sociaal netwerk erbij te betrekken, maar het is vaak gewoon niet wenselijk.'

Daniëlle heeft twee vriendinnetjes waar ze regelmatig mee speelt en waar ze ook thuis komt. Arnold stimuleert zijn dochter wel om met hen om te gaan, maar de gezinscoach ziet met lede ogen aan dat deze kinderen in situaties wonen die misschien nog erger zijn dan die van Daniëlle.

De gezinscoach probeert het nu vooral te zoeken in kinderopvang en door haar naar zwemles te laten gaan. Ze zoekt naar mogelijkheden voor Daniëlle om zoveel mogelijk ontspannende dingen buiten de deur te kunnen doen; leuke dingen die bij een gezonde ontwikkeling van een kind horen.

Eigen kracht

Sinds hij gestopt is met blowen voelt Arnold zich actiever en sterker. Hij is trots dat hij begonnen is met die naaicursus en van wat hij daar tot nu toe geleerd heeft:
'Van een stevige blower die steeds maar daas is, ben ik dit jaar veranderd in een creatief leergierig iemand, die op een naaicursus zit! Welke man kan dat zeggen! Ik heb een jassie gemaakt voor m'n dochter en een korte broek voor mijzelf en ben nu bezig met een vest. Ik heb ook nog een T-shirt gemaakt. Dat is leuk om te doen.

Kijk eens even naar mijn vest! Hij is nog niet af hoor, maar ik heb net de mouwen eraan vastgemaakt. Daar ben ik wel trots op. Ik heb eerst gordijnstof gekocht van 15 meter voor 50 cent. Er komt nog binnenvoering in en er komt nog een kraag op en nog twee zakken aan de buitenkant en twee aan de binnenkant. Ik ga dezelfde jas als binnenvoering maken. Die schuif je er dan gewoon zo in en dan vastnaaien. Die stof heb ik gekocht voor 4 euro.
Dan ga ik hem natuurlijk ook gewoon aandoen. Ik hoef me niet te schamen voor mijn creatie. Hij past precies. Ik had een patroon en dat heb ik overgetekend en aan de hand van dat patroon ben ik het in elkaar gaan zetten. Ik heb goed geluisterd naar die man.'

Hoe nu verder?

Arnold weet niet precies wat er na de decentralisatie van de jeugdzorg gaat gebeuren:
'Ik heb een documentaire gezien op tv over wijkteams. Volgens mij waren veel mensen erbij gebaat. Ik sta er wel positief tegenover in ieder geval, want ik heb dan wel een back-up van een heel wijkteam. Dat maakt me wel vrolijk. Voor de rest weet ik niet precies wat er gaat veranderen in de hulpverlening. Ik heb wel begrepen dat de zorgverzekeraars gaan bepalen hoeveel uur thuishulp iemand kan krijgen om bijv. het huishouden te doen en dat het allemaal zwaar ingekrompen gaat worden. Daar zijn mensen bang voor. Ik heb daar niet zoveel last van. Bij ons gaat het meer om handvatten aangereikt te krijgen, in plaats van praktische ondersteuning. De praktische dingen kan ik allemaal intussen wel zelf, zoals het huishouden en boodschappen doen en het opvoeden van Daniëlle.'

Zijn zus Laura denkt dat Arnold met wat ondersteuning de opvoeding wel aankan, als er tegelijkertijd niet teveel van hem geëist wordt op het gebied van werk:
'Met een beetje steun kan hij het redden. Er moet niet teveel van hem worden geëist en er moet niet teveel worden verwacht van zijn sociale netwerk. Dat heeft hij niet. Ik ben de enige, maar ik kan niet veel betekenen. Ik kan toch niet daar dagelijks de boel gaan opruimen? Het is veel te makkelijk praten vanuit de overheid.

Hij werkt nu slechts een paar uur. Meer lukt niet, er is steeds de dreiging dat hij weer in een psychose duikt. Ik heb begrepen dat ze willen dat hij weer fulltime gaat werken. Arnold belde mij op in paniek. Hij kan dat niet. Nu gaat het goed, hij doet het goed met Daniëlle. Hij voelt zich verantwoordelijk, hij wil het goed doen. Daarom is hij ook gestopt met blowen.'

De gezinscoach:
‘Het zou goed zijn voor Daniëlle als ze een logeeradres krijgt. Ze zou dan een gastgezin moeten krijgen voor in de weekends en soms op de avonden. Dan wordt Arnold ook wat ontlast. Daar kan Daniëlle dan meer kind zijn. Dan kan zij door die mensen geobserveerd worden om nog meer zicht en duidelijkheid te krijgen op haar denken, handelen en ontwikkelingsniveau. Dat is het belangrijkste wat er moet gebeuren.

Vanwege de OTS is er altijd de dreiging dat Daniëlle uit huis wordt geplaatst. Tot nu toe zijn er echter geen echte redenen om haar bij haar vader vandaan te halen. Maar het ligt uiteindelijk aan de gezinsvoogd wat zij denkt dat in het belang is van de ontwikkeling van Daniëlle.’

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Sandra’

Alleenstaande moeder met een 7-jarige dochter met syndroom van Down krijgt pedagogische ondersteuning van een gezinscoach[13]

‘De moeder van Sofia is bang voor terugval. Ik denk dat het een vrouw is die het niet lang kan volhouden als ze niet gecoacht wordt. Dat er iemand is die af en toe zegt: ‘Dit hebben we afgesproken, hoe gaat het nu met je?.’ Ook als Sofia in een andere leeftijdsfase komt, bijvoorbeeld als ze gaat puberen, zal ze hulp nodig hebben om even af te stemmen.’ (gezinscoach)

Inleiding

Sandra ontvangt mij hartelijk in haar kleine portiekflat in Rotterdam Noord. Ze biedt me thee aan en begint vervolgens temperamentvol te vertellen. Sandra is een alleenstaande moeder met een 7-jarige dochter die het syndroom van Down heeft. Ze is 35 jaar en van Antilliaanse afkomst. Elf jaar geleden is ze voor haar studie vanuit Curaçao naar Nederland gekomen. Haar ouders, broers en zusje wonen op Curaçao. Ze heeft een opleiding tot salarisadministrateur gevolgd, maar heeft daar tot op heden nog geen werk in kunnen vinden. Op dit moment werkt ze ongeveer 10 uur per week als huishoudelijke hulp bij Aafje.

Sandra heeft sinds enige tijd een nieuwe vriend. Ze heeft net te horen gekregen dat ze 18 weken zwanger is. Dat kwam als een complete verrassing, want ze had geen idee dat ze in verwachting was. Ze is erg blij dat uit testen is gebleken dat ze zwanger is van een gezonde dochter.

De geboorte van Sofia

Ruim zeven jaar geleden werd dochter Sofia geboren.

‘Ik was zo blij toen Sofia geboren was. Het was kwart over negen in de ochtend en ik zei tegen die arts: ‘We kunnen toch straks naar huis, hè?’ En toen was iedereen stil. Die arts zei: ‘Rustig blijven, mevrouw, maar ik denk dat uw kind het syndroom van Down heeft’. Binnen 24 uur kregen we inderdaad te horen dat dat zo is. Ik dacht eerst: ‘Hoe kan dat nou?’ Ik wilde het gewoon niet geloven. Je vraagt je ook af hoe je leven gaat zijn met een kind met een syndroom. Hoe ga je die opvoeden? Een week na de geboorte van Sofia kwam mijn moeder over uit Curaçao. Ze is een maand gebleven. Mijn moeder was een grote steun. Ze zei elke dag ‘Je kan het. God gaat je helpen. God heeft je iets gegeven dat je het kan.’

Na de geboorte van Sofia gaat het steeds slechter met de relatie met haar partner. Sandra:

‘Het nieuws dat onze dochter het syndroom van Down heeft was voor mijn vriend en mij hard aangekomen. Onze relatie was tijdens de zwangerschap al niet goed en dat werd er na de geboorte van Sofia niet beter op. Hij deed niets met Sofia. Geen knuffel, geen kusje. Hij schaamde zich voor Sofia. We hadden wel hulp gekregen van het Sophia Kinderziekenhuis. Een psycholoog en nog iemand, ik weet niet meer wie. Maar op een gegeven moment zie je dat het niet meer gaat

13 Dit portret is gebaseerd op twee interviews met Sandra, een gesprek met haar en een vriendin en een interview met de betrokken gezinscoach van ASVZ.

samen. Toen heb ik besloten om alleen verder te gaan met m'n kleine. Sofia is in juni geboren en in november gingen we uit elkaar.

Ik voelde me alleen in die tijd. Steun had ik van m'n ouders, m'n familie, maar niet van kennissen. Heel veel mensen waren wel nieuwsgierig. Dat voelde niet als steun. Het was meer van 'Oh, wat een lief kind en hoe ga je verder?'. Ze zeiden nooit: 'Je kan het' of 'We steunen je'. Dat heb ik alleen van m'n familie gehoord.

De kinderarts kwam vaak langs toen Sofia nog in het ziekenhuis lag. We hebben een band met elkaar gekregen. Ik kon haar bellen.'

Die kinderarts is belangrijk geweest voor Sandra. Ze heeft haar gestimuleerd om hulp te zoeken toen ze problemen kreeg met de opvoeding van Sofia.

Problemen met het opgroeien

De periode na de geboorte van Sofia was moeilijk voor Sandra. Sofia had tijdens de bevalling een zuurstoftekort gehad en lag na de geboorte op de intensive care. Ze had ook een afwijking aan haar hart, waaraan ze geopereerd is toen ze negen maanden oud was.

Rond de leeftijd van twee jaar begon Sofia lastig gedrag te vertonen. Ze ging met dingen gooien, ze luisterde niet naar haar moeder en ging haar steeds meer uitproberen. Ze begon ook andere kinderen te bijten. Ze kon niet praten. Het gooien of bijten was haar manier om zich te uiten en aan te geven dat ze iets niet leuk vond of dat ze iets anders wilde. Sandra reageerde op dit gedrag met schreeuwen en klappen geven. Het voelde voor haar alsof ze aan het bekvechten was met een volwassene.

Sandra:
'Toen ze klein was, was Sofia een pittige dame. Ze was echt de baas. Het was mijn moeder die op een gegeven moment zei: 'Dit kan niet, je kan niet schreeuwen de hele tijd'. Ik was erg moe en gestrest. Toen ik voor controles bij de kinderarts was, heeft zij gezegd dat het zo niet langer kon. Ik dacht toen nog steeds dat ik het zelf kon. Maar de kinderarts zei dat ik hulp moest gaan zoeken, dat ik me bij ASVZ[14] moest aanmelden en dat ze mij daarbij zou helpen. Ik ben toen eerst bij MEE[15] terecht gekomen en die hebben een aanvraag gedaan voor een indicatie. Daarna kwam ik bij ASVZ terecht.'

Ondersteuning door een gezinscoach

Elisa, de gezinscoach van ASVZ, hielp Sandra met het omgaan met Sofia en gaf haar advies hoe ze haar ontwikkeling kon bevorderen. Sofia had een taalachterstand en kon helemaal niet praten. Ze kon alleen 'mama' zeggen. Ook een aantal basisvaardigheden als lopen, klimmen en puzzelen moesten verder ontwikkeld worden, omdat ze daar mee achterliep. Ze vroeg veel aandacht en Sandra had niet zo veel geduld met haar. Sandra leerde van Elisa om beter met haar om te gaan, bijvoorbeeld door middel van belonen en complimenten geven.

Inmiddels heeft Sandra vier jaar ondersteuning gehad van Elisa, omdat er telkens andere problemen opdoken, eerst met de ontwikkelingsachterstand, later met haar gedrag en met eten. Ze wilde bijvoorbeeld niet eten, als het te papperig was.

Via ASVZ werden er ook een aantal onderzoeken gedaan. Daaruit bleek dat Sofia ADHD had, waardoor ze rusteloos was en zich maar heel kort kon concentreren. Kinderen met het syndroom van Down beleven prikkels vaak anders. Zo bleek Sofia hypersensitief voor geluid te zijn. Dat betekende dat als haar moeder schreeuwt, dat snel teveel voor haar is. Daarnaast was ze juist minder sensitief voor lichaamsbeleving. Een duwtje komt bij haar bijvoorbeeld veel zachter aan dan bij iemand anders. Deze onderzoeken hielpen Sandra en de gezinscoach in hun benadering van Sofia.

14 ASVZ is een organisatie voor zorg- en dienstverlening aan mensen met een verstandelijke beperking.
15 MEE is een organisatie die mensen met een beperking en hun netwerk ondersteunt op alle leefgebieden en in alle levensfasen.

Het was voor Sandra zwaar om de opvoeding van Sofia alleen te doen. Om haar te ontlasten is een indicatie voor buitenschoolse opvang en voor een logeerhuis aangevraagd. Dat verliep via de contactpersoon van MEE. Zij verzamelde de informatie en vroeg de indicatie aan. Voor de BSO heeft ze vier jaar op een wachtlijst gestaan. Daar is volgens Sandra iets mis gegaan, waardoor ze op een gegeven moment van de wachtlijst bleek te zijn gehaald.

Hoe gaat het nu?

Sandra krijgt momenteel nog steeds pedagogische ondersteuning van de gezinscoach van ASVZ om beter om te kunnen gaan met het gedrag van haar dochter. De gezinscoach komt wekelijks op verschillende tijden langs en begeleidt Sandra bij de opvoeding van Sofia. Ze kijkt bijvoorbeeld hoe Sofia eet, doucht of televisie kijkt. Ze doen spelletjes of gaan naar buiten om een rondje te lopen of om naar de supermarkt te gaan. Wekelijks komen ook een logopedist en een ergotherapeut aan huis. Verder gaat Sandra een aantal keren per jaar met haar dochter voor diverse controles naar het Sophia kinderziekenhuis.

Sofia zit op een school voor speciaal basisonderwijs en gaat nu een halve dag per week naar een buitenschoolse opvang van ASVZ. Sinds mei 2014 gaat ze één keer per maand een weekend naar een logeerhuis van ASVZ.

Eigen kracht

Sandra geeft aan dat het niet makkelijk is om een kind met een beperking te hebben, zeker niet als je een alleenstaande moeder bent. Ze is erg blij en tevreden met de hulp die ze van de gezinscoach van ASVZ krijgt.

'Ik krijg tips en ik oefen met die tips. Af en toe vond ik het zwaar, maar als ik niet oefen dan gaat het echt mis. Bijvoorbeeld als Sofia gaat schreeuwen, dan moet ik niet terug schreeuwen. Ik tel dan tot tien. Bijvoorbeeld als ik zeg dat we over vijf minuten gaan douchen, dan zet ik een kookwekker. Maar dan hoor ik haar al zeggen dat ze niet wil of dat ze iets anders moet doen. Dan ga ik tellen of ik loop weg om niet te schreeuwen. Als je Sofia hoort zeggen dat ze het niet wil, dan zeg ik in mezelf 'je kan het' en dan pak ik haar bij de hand, zoals ik heb geleerd. Dan gaat het wel rustig.

Maar af en toe dacht ik ook: 'Ik ga niet tellen, want dit kán toch niet, ze moet in één keer luisteren!'. Nu weet ik inmiddels dat veel informatie bij kinderen met het syndroom van Down wat later binnenkomt. Dus ook wat ze met de informatie moeten doen komt later, bijvoorbeeld of ze moeten reageren of stil moeten zijn. Het is soms wel moeilijk, bijvoorbeeld als ik moe ben. Maar als ik het doe, dan helpt het echt. Vroeger ging ik dus schreeuwen en wat krijg je terug? Geschreeuw. Met de gezinscoach ben ik echt heel veel gegroeid.'

Elisa, de gezinscoach:

'Ze is echt gegroeid. Als ik dan kijk toen we net binnen waren. Ze is echt iemand die best wel snel en hard schreeuwt en dan wil ze dat het nú gebeurt. Toen we die onderzoeken hebben gedaan met de ergotherapeut, waaruit bleek dat Sofia overprikkeld raakte door van alles, toen begreep ze haar dochter beter: 'Zóóó, ik heb m'n dochter het al die tijd zo moeilijk gemaakt, want ik wil dat ze dit doet en dat, maar ze begreep me gewoon niet'. Dat heeft haar geholpen om te bedenken wat ze wil en hoe ze met haar dochter moet omgaan. Dat was een eyeopener voor haar.'

Het gaat op dit moment ook goed met Sandra:

'Sofia gaat om de vier weken een weekend naar het logeerhuis. Dat vind ik prettig. Ik krijg dan de tijd om tot rust te komen, als Sofia daar logeert. Hierdoor is de sfeer in huis prettiger. Het doet Sofia ook goed. Ze heeft het naar haar zin en als ze thuis komt, gaat ze aftellen wanneer ze weer mag. Ze kijkt er naar uit. Ze doen heel veel leuke dingen. Ze krijgt elke keer dezelfde kamer en ik vertrouw ze 100%. Sofia gaat er vrolijk naartoe en komt vrolijk terug. Ze vindt het bij de BSO ook geweldig. Er is professionele hulp en het contact met deze mensen is goed.'

Sociaal netwerk

Het sociale netwerk van Sandra is beperkt. Haar ouders, broers en zusje wonen op Curaçao. Ze heeft een goede band met haar familie, vooral met haar moeder. Ze zijn positief en steunen haar door te zeggen dat ze het kan. Als het kan, probeert ze daar twee keer per jaar naartoe te gaan, afhankelijk van hoe het met haar moeder gaat. Bij haar moeder is een aantal jaren geleden borstkanker geconstateerd. Met haar familie is dagelijks contact via Skype.

De vader van haar dochter is nu volledig uit beeld. Drie jaar geleden was het laatste contact.

Sandra vertelt:

'Sofia heeft nooit 'papa' tegen hem gezegd, alleen z'n voornaam. Ik heb nooit iets slechts over de vader gezegd. Dat ga ik ook niet doen. Ik heb wel een foto op haar kamer gezet van haar vader en mij toen ik zwanger was, maar die boeit haar niet. Ik zeg wel eens: 'Dit is je vader hè?' Dan zegt ze: 'Nee, mama, dat is oompie (zo noemt ze de nieuwe vriend van Sandra)'. We wonen niet samen, maar mijn vriend is hier vaak. Hij werkt bij het Centrum voor Dienstverlening, met mensen met een verslaving. Sofia luistert soms meer naar hem dan naar mij. Dan zegt ze: 'Mama is niet lief, mama schreeuwt, mama dit, mama dat'. Hij doet alles rustig en is ook consequent. Hij is duidelijk in de zin dat hij met weinig woorden praat. Dus als hij wil dat Sofia opstaat, dan zegt hij: 'Sofia, opstaan.'

Sandra is nu opnieuw zwanger.
'Eigenlijk wilde ik geen kinderen meer, want Sofia blijft een zorgenkind. Maar ja, het is nu eenmaal zo en ik kan er niets meer aan doen. We blijven apart wonen. Hij daar, ik hier. Dat vind ik fijn. Dit is zijn eerste dochter. Hij heeft al wel een zoon bij een andere vrouw. We praten nu meer over het kind dan over onszelf. We kijken wel over een paar jaar hoe het met de relatie gaat. Hij moet tenminste met een ring komen. Maar voorlopig voel ik me zo goed met m'n kleine en m'n buikje nu. Misschien gaat het goed en misschien niet. Bij de vader van Sofia dacht ik ook dat hij de prins op het witte paard was, maar het ging toch anders. Dus ik zie wel hoe het gaat.'

Sandra heeft een goede vriendin die in Den Haag woont. Die vriendin kent ze vanaf dat ze een baby was. Deze vriendin kan goed met Sofia omgaan. Ze blijft rustig en Sofia luistert ook goed naar haar. Verder heeft ze nog een andere goede vriendin die in Capelle aan den IJssel woont. Ze kennen elkaar van de opleiding en zijn zo'n 11 jaar met elkaar bevriend.

Deze laatste vriendin paste wel eens op Sofia toen ze nog klein was, maar Sandra had daar een minder goed gevoel bij, omdat zij minder geduld had met Sofia. Beide vriendinnen zijn van Antilliaanse afkomst, alleenstaand en ze hebben allebei ook een dochter.

Vriendin van Sandra:
'Toen we allebei nog op de opleiding zaten, paste ik af en toe op Sofia. Dan kon Sandra lessen volgen. Omdat we niet bij elkaar in de klas zaten en allebei een ander rooster hadden, konden we dat zo regelen. Als baby was Sofia makkelijk, maar rond de leeftijd van twee jaar werd het moeilijker om op haar te passen. Als ik binnen was, moest ik gelijk de deuren op slot doen, want je weet maar nooit. Als ik tegen Sofia zei: 'Dat mag je niet doen', dan begreep ze dat niet. Op een gegeven moment botste ik ook met Sandra. Ik probeerde m'n best te doen, maar Sandra belde me steeds op als ik op Sofia aan het passen was. Daar schrok ik steeds van en ik ging me af vragen of ik iets niet goed deed.'

Weinig vertrouwen in mensen

Sandra vertrouwt weinig mensen. Ze beschermt haar dochter, ze is bang dat haar iets overkomt. In het verleden heeft ze te maken gehad met negatieve ervaringen in de opvang van Sofia. Dat heeft haar vertrouwen in andere mensen doen afnemen. Sandra vertelt dat haar dochter drie maanden oud was, toen ze voor het eerst naar de kinderopvang ging. In het begin ging het goed, maar op een gegeven moment werd het een drama. Sofia moest veel huilen en Sandra had geen goed gevoel bij de kinderopvang. Om haar opleiding af te maken, besloot ze om haar dochter voor drie maanden naar haar ouders op Curaçao te sturen. Bij terugkomst uit Curaçao bracht ze Sofia naar een gastouder van KindeRdam. Daar ging het ook mis. Sandra weet niet wat er precies is gebeurd, maar haar dochter wilde op een gegeven moment niet meer gaan:
'Ze hebben met me gesproken, maar ik wilde niets horen. In die tijd had ik echt een kort lontje.'

Ze heeft Sofia toen na een half jaar weggehaald bij die gastouder. Op dat moment vertrouwde ze niemand meer.

Sandra:
'Sofia kan zich niet goed uiten, ze kan niet goed een verhaal vertellen. Als ze zou zeggen: 'Ik heb pijn hier', dan ga ik meteen denken: 'Oh, ze was bij die en die en wat heeft die persoon met m'n kind gedaan?'

Ook bij haar goede vriendin in Den Haag mag Sofia niet blijven slapen:
'Ze mag daar wel overdag zijn, maar ze mag daar niet blijven slapen. Zo ben ik zelf ook opgevoed. Je slaapt gewoon thuis.

Ook met sporten ga ik met haar mee. Ze doet aan judo, atletiek en één keer per week gaat ze met school zwemmen. Ik blijf daar dan zitten kijken. Zo ben ik en ik doe dat niet anders, tenzij Sofia groot wordt en ze zegt: 'Hey mama, ik wil op mezelf'. Ik wil haar echt bij mij hebben.'

Elisa, de gezinscoach:
'Sandra laat haar kind echt bij niemand. Voordat we die indicatie voor het logeerhuis aan gingen vragen, hebben we het ook geprobeerd. Kan ze niet een nachtje ergens logeren? Het logeren is een heel hoge drempel voor haar. Dus het opbouwen naar het logeerhuis was voor haar lastig. Ik ben tevreden dat ze het uiteindelijk gedaan heeft. En ze heeft het gewoon nodig. Anders houd je dit niet lang vol. Haar dochter vraagt echt heel veel aandacht. Ze is druk, je moet erg consequent bij haar zijn, want anders red je het niet in je eentje.'

Toekomst

Sofia had een indicatie voor de BSO en het logeerhuis tot 2019. Onlangs heeft Sandra een brief van de gemeente ontvangen waarin staat dat de indicatie nog maar geldig is tot december 2015.

Sandra:
'Ik was boos toen ik die herindicatie kreeg. Ik dacht, ik krijg hulp, ik heb vier jaar gewacht op de BSO en nu dit. Ik bedoel, ik heb geen netwerk, ik heb niks. M'n familie woont op Curaçao, m'n vader, moeder, zusje, broers. Ik bescherm Sofia echt heel veel. Ik weet het, ik doe het, want wie doet dat anders?'

Elisa, de gezinscoach:
'Het is niet zeker of ze de indicatie voor BSO en logeerhuis mag hebben tot 2019, want met de huidige veranderingen in de zorg gaan ze scherper kijken of het nodig is of niet. Ik ben toch wel bang dat ze zeggen dat je het zelf moet doen of dat je het moet proberen met je netwerk. Maar dat heeft ze eigenlijk niet in Nederland, want haar familie woont in het buitenland.'

Sandra weet op dit moment niet waar ze aan toe is. Ze heeft geen idee wat er nu verder gaat gebeuren. Wat ze van zichzelf wel weet, is dat ze niet zonder de hulp kan die ze nu krijgt. Ze is op de hoogte dat er wijkteams komen en weet ook dat haar gezinscoach van ASVZ in een ander wijkteam terecht komt. Ze heeft gehoord dat mensen van de gemeente langs komen en dat die gaan bekijken wat je nodig hebt. Ze heeft veel vragen:
'Ik wil weten wat voor mensen bij mij thuis komen en of ik dan steeds weer mijn hele verhaal moet gaan vertellen. Daar heb ik geen zin in. Hoeveel mensen komen er, wat komen ze doen? Komen ze advies geven? Gaan ze naar buiten met mij? ASVZ doet heel veel voor hun klanten. Doet de gemeente dat ook? Wat houdt een wijkteam in? Weet die persoon van het wijkteam wel wat ze moet doen? Heeft die ervaring met kinderen met een beperking? Ik weet het nog steeds niet. Ik wil niet m'n verhaal vertellen en dan zeggen wat ik denk dat ze moeten gaan doen. Dan zeg ik: 'Rot op'.

De gezinscoach geeft aan dat het streven is om het komende half jaar af te gaan bouwen:
'We gaan binnenkort evalueren en kijken wat er nog nodig is. Daar kunnen we dan aan werken. Bij de vorige indicatie hadden we gezegd dat de geplande zorg wel voldoende zou zijn. Maar toen kwamen de problemen met het eten erbij. Sandra ziet het zelf nog niet zitten dat we gaan afsluiten. Dat is wel lastig voor haar. Ze is bang voor een terugval. Ik denk dat het een vrouw is die het niet lang kan volhouden, als ze niet gecoacht wordt. Dat er iemand is die af en toe zegt: 'Dit hebben we afgesproken, hoe gaat het nu met je?'. Ook als Sofia in een andere leeftijdsfase komt, bijvoorbeeld als ze gaat puberen, zal ze hulp nodig hebben om even af te stemmen.'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Hamid’

20-jarige jongen krijgt begeleiding vanuit Intensief case management[16] na een verblijf van negen maanden in de gevangenis[17]

‘Mijn ouders kwamen mij ophalen van de gevangenis. In de auto vroeg mijn vader naar mijn toekomstplannen. Ik wist het niet. Ik had helemaal niks; geen afgemaakte opleiding en geen inkomen. Alleen openstaande boetes.’ (Hamid)

Inleiding

Hamid is een jongen van 20 jaar en van Marokkaanse afkomst. Hij woont bij zijn ouders met zijn 25- jarige zus en jongere broers van 7 en 16 jaar. Hij is geboren en getogen in de wijk Feijenoord. Een paar maanden geleden heeft een hulpverlener van Radar[18] contact met hem gezocht. Hamid stond namelijk op de ‘HIT-lijst’. Dat is een lijst met mensen die een zwaar delict hebben gepleegd waarbij er sprake is van een ‘high impact’ bij slachtoffers. Hamid heeft negen maanden in de cel gezeten en is maart 2014 vrijgekomen. Nu volgt hij een intensief case management traject (ICM). Ik spreek hem in het buurthuis waar hij sinds vier maanden vrijwilliger is.

De ontsporing

Hamid vertelt over zijn jeugd:

‘In mijn jeugd was ik een vervelend jochie. In winkels stal ik kleine dingen. Ik zorgde voor overlast. Ik kwam vaak laat thuis. Ik was op jonge leeftijd begonnen met roken en blowen. Toen ik 14 of 15 was moest ik via de politie wekelijks naar de reclassering. Het was belangrijk om naar toe te gaan, omdat zij een verslag schrijven over hoe ze de afgelopen periode met je hebben gewerkt en hoe het is gegaan. Als dat positief is, heb je een voordeel.

Mijn ouders waren in die tijd vaak kwaad op mij en ik heb ook flinke klappen gekregen. Dat deed me wel wat. Maar hoeveel klappen je ook krijgt, je kunt niet tegen je ouders gaan schreeuwen en schelden. Dan ga je je agressie op iemand anders afreageren; dan ga je weer de fout in. Ik was best wel agressief en als iets niet meeviel of als het niet maar mijn zin was, ging ik schreeuwen en schelden.’

Vriend Mohammed:

‘Toen hij wat ontspoorde was dat een reden om nog meer te ontsporen. Hij kreeg geen steun, want je bent maar dat kleine boefje… dan heb je geen liefde meer. Als een persoon geen liefde krijgt, gaat hij het bij de verkeerde mensen zoeken.’

---

16 Intensief case management (ICM) is een individuele aanpak om overlastgevende en/of multiproblem jongeren op alle leefgebieden intensief te begeleiden. Zij zijn in principe 24/7 voor de jongeren bereikbaar en kunnen hierdoor snel en adequaat inspringen bij calamiteiten. Voor de stad Rotterdam zijn er (tot 1 januari 2015) ongeveer 25 hulpverleners die volledig bezig zijn met ICM. Ze werken voor verschillende zorgaanbieders, waaronder Radar. Een speciale doelgroep voor ICM zijn de zgn. ‘hitters’, waar Hamid onder valt.

17 De informatie voor dit portret is verzameld uit een interview met Hamid, een interview met hem en zijn vriend Mohammed en een interview met de casemanager Lydia.

18 Radar Uitvoering B.V. is actief in ambulante jeugdzorg, maatschappelijk werk en advies en lokaal welzijnswerk. Intensief case management is een van de activiteiten.

Op school ging het niet goed met Hamid. Hij spijbelde veel en kwam uiteindelijk terecht op een opleiding voor de laagst gekwalificeerde MBO opleiding, Arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent (AKA)[19] Daarna probeerde hij diverse MBO vervolgopleidingen. Geen enkele heeft hij afgemaakt:

'Ik zat in de klas voor AKA bij jongens die moeite hebben om te leren. Die school had meer praktijk dan theorie. Daar heb ik mijn niveau 1 diploma gehaald. Toen ben ik doorgegaan naar Autotechniek MBO op niveau 2, maar dat heb ik niet afgerond. Daarna koos ik voor Helpende zorg om jongerenwerk te kunnen doen. Dat heb ik ook niet afgerond. Ik was veel afwezig en niet echt serieus met school bezig. Gewoon dom. Ik heb ook nog even een opleiding Beveiliging geprobeerd op een andere school. Dat ging ook niet en toen ben ik helemaal gestopt met school.'

Hamid was intussen 17 jaar. Regelmatig kwam hij in aanraking met de politie, voor zoals hij zegt 'domme dingetjes' als autodiefstal en tanken zonder te betalen. Hij had daardoor veel ruzie met zijn ouders en hij besloot het huis uit te gaan om bij een vriendin te wonen. Zijn crimineel gedrag werd ernstiger. Hij heeft geen andere verklaring voor zijn criminele gedrag dan dat hij zich erg liet beïnvloeden door de jongens met wie hij omging:
'Als je omgaat met een drugsdealer, word je zelf ook een drugsdealer. Ik was heel beïnvloedbaar en deed eigenlijk met alles mee. Ik kende inbrekers en ik ben zelf ook gaan inbreken. Zo heb ik ook overvallen gepleegd, drugs gedeald; afhankelijk van de jongens met wie ik omging.'

Vriend Mohammed:
'Ik kende hem wel en als we elkaar zagen gaven we elkaar een hand. Maar we hadden verschillende vrienden. Hij was meer bezig met 'domme dingen'. Ik zag hem een keer met een gestolen auto met Belgische kentekenplaten. Ik zei toen: 'Hé Hamid, kijk uit met wat je doet. Straks zit je een paar maanden vast.' Maar bij hem is het dan van: 'Ja, ja. Ik weet wat ik doe.' Dus ik dacht: 'Als ik tijd in hem ga steken, heeft dat weinig zin. Ik hoef hem niet de les te lezen. Hij wordt uiteindelijk zelf wel wakker.'

Met veel delicten kwam hij weg, maar na een gewapende inbraak in een woonhuis wordt Hamid herkend, aangehouden en veroordeeld tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf:
'Andere delicten zijn niet meegerekend voor mijn gevangenisstraf. Negen maanden is eigenlijk heel weinig voor een gewapende overval in een woonhuis. We hadden de mensen bedreigd. Op een gegeven moment ben ik herkend. Ik kon niet zeggen dat ik het niet was. Die gast met wie ik was, is niet opgepakt. Daar heb ik niks over gezegd. Dat is de keus die je hebt in je verklaring. Je moet zelf opdraaien voor de dingen die je hebt gedaan, toch?'

In de gevangenis

De tijd in de gevangenis in Dordrecht heeft hem aan het denken gezet. Ondanks dat het comfort beter was dan verwacht en hij makkelijk contacten legde met medegevangenen, miste hij de vrijheid.

Veel bezoek in de gevangenis kreeg hij niet, alleen van zijn vader:
'Mijn vader kwam af en toe op bezoek, maar ik had liever niet dat hij mij zag in zo'n situatie. Ik zag aan de uitdrukking in zijn ogen dat hij verdrietig was. Ik kon wel met hem praten maar niet over alles. Mijn moeder kwam niet en dat wilde ik ook niet. Ik wilde niet dat ze daar kwam huilen en zo. Beter van niet. Mijn zus is getrouwd en heeft een man en kind en die kwam ook niet.

19 De opleiding Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent, kortweg AKA, is een opleiding voor een specifieke groep jongeren. De opleiding AKA geeft jongeren een nieuwe kans om zich voor te bereiden op een plek op de arbeidsmarkt. Het gaat om jongeren die tot nu toe weinig succesvol zijn geweest op school en nog geen MBO-diploma hebben gehaald waarmee ze aan het werk kunnen.

Er gebeurde toch wel veel met me in de gevangenis. Je vrijheid wordt afgepakt. Dan kom je er echt pas achter wat je allemaal mist: dat je het liefst bij je moeder thuis eet, in je eigen lekkere bed slaapt en gewoon buiten bent met je eigen vrienden. Maar in de gevangenis gaat de deur dicht. Je kan geen kant meer op. Je zit gewoon in je cel.'

Na negen maanden kwam Hamid weer vrij en werd opgehaald door z'n ouders:
'In de auto vroeg mijn vader naar mijn toekomstplannen. Ik wist het niet. Ik had helemaal niks; geen afgemaakte opleiding, geen inkomen. Alleen heel veel openstaande boetes.

Maar ik dacht wel: ik heb het gehad met die gevangenis. Ik word wat ouder en kan beter een serieus leven gaan leiden. Maar in deze tijd is het wel moeilijk om werk te vinden.'

De huidige begeleiding

Nadat Hamid vrij kwam uit de gevangenis, zocht ICM coach Lydia van Radar hem op:

Lydia vertelt hoe dat gaat:
'Als iemand op de HIT lijst staat en deze komt uit detentie, dan komt er een signaal binnen bij een van de organisaties5 die intensief case management bieden. Dan traceren we waar deze persoon zich bevindt. Vervolgens zoeken we hem samen met een politieagent op, bij hem thuis of gewoon op straat. Eerst vragen we naar zijn situatie. Meestal zwerven ze weer rond en hebben ze geen inkomen. De kans is dan groot dat ze weer in hun oude fout vallen: het scoren van makkelijk geld. Vervolgens doe ik ze een voorstel. Als ze aangeven mee te willen doen, beloof ik ze dat ze begeleiding krijgen in het voor elkaar krijgen van een inkomen/uitkering en het zoeken naar een dagbesteding.'

Hamid bevond zich ergens op een pleintje toen Lydia hem aansprak:
'Ik ging al snel akkoord met het aanbod van Lydia. Ik ben daarna bij haar langs gegaan op kantoor en we hadden een eerste gesprek. Gewoon om kennis te maken en te vertellen wat ik nou wilde gaan doen en wilde bereiken. Ik was al bezig met een uitkering aan te vragen, maar dat lukte niet zo goed. Lydia regelde meteen een afspraak voor mij met het Jongerenloket voor een uitkering. Die is nu in behandeling en ik heb zelfs al een voorschot gekregen.

Ook helpt ze mij om mijn rekeningen op orde te krijgen en om regelingen te treffen met de schuldeisers. De rekeningen worden steeds hoger en hoger. Eerst kreeg ik al die rekeningen en gooide ze op een stapel. Die bleven zich dus maar opstapelen. Laatst heb ik ze allemaal naar Lydia gebracht. Daar hebben we gekeken naar wat bij wat hoort: verzekeringen, boetes, deurwaarders,… We hebben allemaal stapeltjes gemaakt en in mapjes gedaan. Het bleek ongeveer 3000 euro te zijn.

Ik heb verschillende organisaties gebeld en gevraagd of ze het even kunnen laten liggen totdat ik een inkomen heb. Want ze kunnen wel met een rekening komen, maar als ik geen geld heb, kan ik niet betalen.

Ik zie Lydia iedere week. We hebben niets afgesproken verder. Ze zei dat zolang ik hulp nodig heb, ze me zal begeleiden.'

Hamid is intussen zeven maanden geleden vrij gekomen, maar heeft nog niets van de reclassering gehoord:
'De reclassering zou contact met mij opnemen, maar dat gebeurde maar niet. Nu zeven maanden later, hebben ze nog steeds geen contact opgenomen. Ik heb ze gebeld en ze zeiden dat ik nog niet op de lijst stond en dat ik daarop moest wachten. Ik begrijp niet waarom dat zo lang duurt.'

Vrijwilligerswerk in het buurthuis

Nog voordat Hamid begeleiding kreeg van Radar, kreeg hij het plan om als vrijwilliger te gaan werken in het buurthuis. Hierbij speelde Mohammed een belangrijke rol. Mohammed is een buurtgenoot, eerstejaars HBO student rechten en al langer vrijwilliger in het buurthuis:

Vriend Mohammed:
'Toen Hamid uit de gevangenis kwam, was hij nog niet erg 'rustig'. Hij zocht z'n oude vrienden op. Even had hij een baantje, maar toen hij dat niet meer had, heb ik met hem gesproken. Ik was bang dat hij weer het verkeerde pad op zou gaan. Ik zei: 'De politie houdt je in de gaten en er zitten allemaal schuldeisers achter je aan. Kijk uit wat je doet, want ze hebben weinig medelijden.'

Ik merkte dat Hamid ook wel vrijwilligerswerk wilde doen. Hij vroeg: 'Kan ik helpen met het organiseren van voetbal?' Hij wilde ook met jongeren praten en zijn verhaal vertellen. Hij wilde vertellen dat je met het doen van 'domme dingen' niet ver komt. Ik zag op de manier zoals hij keek, dat hij mij als voorbeeldfiguur zag.'

Er gingen nog een paar weken overheen, tot Hamid zich aanmeldde als vrijwilliger:

Hamid:
'Ik heb met de directrice van het buurthuis gesproken en gaf aan dat ik als vrijwilliger wilde komen werken. Het mocht. Intussen ben ik voor minimaal 20 uur per week hier bezig. Eigenlijk wel meer. In die 20 uur sta ik achter de bar en zo, om mensen te helpen als ze wat nodig hebben. Maar ik heb ook de aparte momenten dat ik bezig ben met onze groep 'Feijenoord jongeren'. Met Mohammed en twee andere jongens zijn we de groep gestart om activiteiten voor jongeren te organiseren. We bieden niet zomaar alles aan. Ze moeten er wel iets voor terug doen. Om een paar uurtjes te kunnen voetballen in de zaal, gaan we voor of na het voetballen in de buurt een veegactie doen. Voor wat hoort wat. Dat doen we voor jongeren tot 16 jaar. De oudere jongens van 16, 17 of 18 jaar moeten bijvoorbeeld een uurtje in de wijk surveilleren. De overlast is hier ook best wel hoog.'

Coach Lydia:
'Dat hij nu bij het buurthuis werkt, is zijn eigen verdienste. Ik heb daar niets aan gedaan. Hij is er zelf op afgestapt.'

Waardering van de hulpverlening

Hamid is bijzonder te spreken over de begeleiding van Lydia:
'Haar beoordeel ik met een dikke 10. Ze staat iedere keer klaar voor mij om het samen op te lossen. Lydia verwacht niet dat je zomaar alles aan haar overlaat. Niet zo van: 'Hier Lydia, heb dit en dat, wil jij dat oplossen'. Nee, je moet samen tot een oplossing komen. Ik moet dus niet verwachten dat ik alle rekeningen naar haar kan brengen en kan vragen of ze al die instanties gaat bellen. Ik moet zelf bellen waar Lydia bij zit. Ze helpt wel zodra ik ergens vast zit en niet weet wat ik moet zeggen.
Af en toe belt ze wel en dan merk ik wel dat alles wat zij doet en zegt, veel makkelijker gaat dan wanneer ik het doe. Als ik bel en zeg: 'Ik ben Hamid en ik bel voor dit of dat', dan staan ze niet meteen klaar. Zij belt en zegt: 'Ik ben Lydia, ik ben van Radar en zit hier met een cliënt van mij'. Dan gaat het een stuk makkelijker.'

Sociaal netwerk

Mohammed is intussen de belangrijkste vriend geworden van Hamid. Hamid vertelt:
'Mohammed is de enige vriend die ik alles kan vertellen. Hij helpt mij met veel dingen. Als ik ergens mee zit en ik heb hulp nodig, dan kan ik altijd bij hem terecht. Het is echt een goede jongen.'

Vriend Mohammed:
'Ik help hem met brieven. Ook met z'n CV, want die had hij nog niet. De meeste zaken gaan via Lydia en ook via z'n advocaat. Voor hen moet hij af en toe dingen mailen en scannen. Daar help ik hem mee.'

In korte tijd is het netwerk van Hamid aan het veranderen:
'Eerst ging ik om met de slechte jongens en liet ik de goede jongens staan. Nu is dat andersom. We kennen elkaar allemaal. We zijn van deze buurt. Je weet dus wie wat doet. Je hebt goeden die zitten op school of hebben werk. Maar je hebt ook die andere jongens, van wie je weet dat ze inbreken, overvallen plegen en zo.'

De relatie met zijn ouders is weer sterk verbeterd:
'Mijn ouders zien dat ik beter bezig ben en zijn er wel trots op. Mijn vader wil mij financieel ondersteunen, maar dat heb ik liever niet. Hij is 53 jaar en werkt hard voor zijn centen. Hij werkt al 30 jaar bij hetzelfde bedrijf. Hij moet mijn moeder, mij en mijn broertjes onderhouden. Hij betaalt de huur, doet boodschappen, betaalt autobelasting, verzekeringen etc. Dan moet ik niet nog eens met mijn schulden erbij komen. Wat houdt die man dan over voor zichzelf? Ik ben degene die fouten heeft gemaakt. Ik ben degene die er voor moet opdraaien.'

In de buurt beginnen mensen anders tegen hem aan te kijken:
'Het grappige is dat niemand had verwacht dat ik het goede pad op zou gaan. Vroeger was het zo dat de ouderen van de buurt zeiden tegen hun kinderen dat ze niet met mij moesten omgaan. Nu vinden ze het niet erg als ze hen met mij zien lopen. Het is juist goed. Nu kan ik hen aanspreken op de fouten die zij maken.'

Eigen kracht

Hamid heeft in het half jaar dat hij weer vrij is een aantal belangrijke stappen zelf gezet, maar hij realiseert zich dat hij nog maar een wankele basis heeft:
'Ik probeer het allemaal wel beter te doen, maar ik ben nog eigenlijk nergens. Ik doe dan wel vrijwilligerswerk, maar ik heb geen werk en geen opleiding. Ik moet mij dus nog wel bewijzen.'

Veel heeft hij zelf in gang gezet, zoals het kiezen van andere vrienden, onder wie Mohammed een belangrijke plaats inneemt. Hij is gestart met vrijwilligerswerk in het buurthuis. Ook heeft hij zich weer aangemeld voor een opleiding, die binnenkort gaat starten.

Hamid:
'Ik heb er nu meer vertrouwen in dat het goed gaat, omdat ik niet meer met de verkeerde jongeren omga. Die heb ik allemaal van mij afgezet. Ik zie ze nog wel op straat, maar doe er niks meer mee. Hoe zij dat vinden, interesseert mij niet. Ik ben nu met de jongeren van het buurthuis. Als ik met de jongens van hier ben, ga ik niet meer zo makkelijk om met die andere jongens. Ik zeg ze nog wel gedag, maar iedereen neemt zijn richting. Zij nemen hun richting en ik neem mijn richting.'

Een aantal zaken bleek voor hem lastiger om voor elkaar te krijgen: een uitkering en goede afspraken met schuldeisers. Hierbij heeft hij ondersteuning gekregen van Radar:

Coach Lydia legt uit:
'Het hele traject om een uitkering aan te vragen via het Jongerenloket is enorm ingewikkeld. Als je het aan een jongere overlaat om dat zelfstandig te regelen, haken ze in veel gevallen af. Ik laat ze zoveel mogelijk zelf doen, maar ben er wel bij aanwezig. Ik heb ervaring met mensen die dan wel zeggen dat ze het gaan doen, maar dan toch, omdat het veel te ingewikkeld is, afhaken.'

Hoe nu verder?

Hamid is voorzichtig positief over de toekomst, maar er hangt ook nog wel iets boven zijn hoofd:
'Ik heb wel nog een probleem, omdat justitie met een oude zaak uit 2012 is gekomen. Het was een achtervolging met een aantal politieauto's. Ik was in de auto met twee andere jongens. Ik negeerde een stopteken en gaf vol gas. Toen werd assistentie geroepen. Ik ben ergens naartoe gereden. Er reed een politieauto achter mij aan. Ik heb toen voluit op de rem gedrukt. De politie heeft mij van achter geraakt. We zijn

uitgestapt en weggerend. Maar daar was nog meer politie. Ze zijn achter ons aangegaan en hebben ons gepakt. De eis is nu zes maanden celstraf en twee jaar rijontzegging. Ik ben in hoger beroep gegaan en wacht nu af. Misschien kan ik een taakstraf krijgen, maar misschien moet ik zes maanden of langer de gevangenis in. Lydia kan hierin niet zoveel doen. De rechter is degene die bepaalt. Lydia kan wel een verslag schrijven, maar als de rechter niet wil luisteren, heb ik dikke pech.'

Coach Lydia is ook bezorgd over de gevolgen van die oude zaak:
'Het gaat zo goed met Hamid, dat ik mij daardoor ook wel weer zorgen maak. Het kan één tot drie jaar duren voordat die laatste zaak behandeld wordt. Hij moet er echt rekening mee houden dat ondanks alles de rechter toch gewoon de straf oplegt. Hamid heeft tenslotte in het verleden heel veel uitgespookt en wordt misschien gezien als een draaideurcrimineel. In dat geval valt misschien alles voor hem in duigen. Hoe gaat hij daarmee om?

Hij wil er nu niet veel van weten en dat baart mij zorgen. Het lijkt wel of hij z'n hoofd in het zand stopt. Hij heeft zich aangemeld voor school, maar als hij daarmee voor een derde keer halverwege stopt, krijgt hij waarschijnlijk geen kans meer. Kan hij dat aan?

Je zou willen dat een zaak direct wordt behandeld. Het is vaker in mijn werk frustrerend dat justitie zo traag werkt. Als iemand de zaken net weer een beetje op de rails heeft, komt er nog een spook uit het verleden opduiken, dat alles weer kapot kan maken. Aan de andere kant heeft Hamid het natuurlijk ook aan zichzelf te danken. Hij kiest voor hoger beroep. Dat hoefde hij niet te doen. Dan weet je dat je het risico loopt dat je na lange tijd toch nog moet gaan zitten.

Ons contact zal binnenkort stoppen. Het enige waar ik hem nu nog in kan begeleiden zijn zijn schulden. Voor de rest is alles rond en heeft hij verder ook geen behoefte meer aan contact. Hij werkt in het buurthuis, hij heeft een uitkering. Ook de wijkagent is tevreden over hem.

Als we ons contact straks afsluiten zal ik zorgen dat er een rapport van mij ligt dat hij kan gebruiken en ik zorg dat hij mijn nummer heeft, zodat hij contact kan opnemen, mocht dat weer nodig zijn.'

Veranderingen na de transitie

Coach Lydia vindt de toekomst van het intensief case management onzeker:
'De toekomst voor het aanbod van Radar is onzeker. Het intensief case management wordt ondergebracht bij wijkteams. Ik weet nog niet waar ik vanaf 1 januari zal gaan werken. Het is misschien de bedoeling dat wijkteammedewerkers de begeleiding van dit soort jongeren op zich gaan nemen. Ik heb daar wel twijfels over. Hoe kan een kinderwerker, of een jeugd- en gezinscoach straks opeens zomaar met deze jongens omgaan? Want iedereen in een wijkteam wordt toch een generalist? Voor mijzelf ben ik laconiek. Ik zie wel van waaruit ik ga werken. Ik ben wel wat gewend…'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Floor’

16-jarig meisje met GGZ-behandeling voor de verwerking van traumatische gebeurtenissen[21]

‘Ze willen dat je weer kunt functioneren en dat je weet hoe je verder moet. Ze leren je eigenlijk een soort van opnieuw leven.’ (Floor)

Inleiding

Floor is een 16-jarig meisje dat behandeld wordt voor een Post Traumatische Stress Stoornis (PTSS). Ze vertelt haar verhaal in de Adolescentenkliniek van de afdeling Psychiatrie van het Erasmus Medisch Centrum (Erasmus MC), waar ze net een klinische opname achter de rug heeft van ruim vijf maanden. Het gesprek vindt plaats in de werkkamer van haar gezinstherapeut, die op dat moment afwezig is. Floor zit in het eindexamenjaar van de HAVO. Vanwege haar opname doet ze haar eindexamen verspreid over twee jaar. Haar ouders zijn gescheiden. Ze heeft nog een zus die drie jaar ouder is. Ze woont sinds kort bij de ouders van haar beste vriendin.

Eerste hulpverlening

Floor vertelt dat ze veel problemen thuis heeft gehad en daardoor PTSS heeft gekregen. PTSS valt onder de angststoornissen.

‘Het komt er op neer dat je een traumatische gebeurtenis meemaakt in je leven en dat je daar in je latere leven zodanig last van hebt dat je niet meer normaal kan functioneren. Bij mij zijn er tussen m’n 9e en m’n 14e jaar dingen gebeurd.’

Wat er precies gebeurd is, wil ze niet vertellen. Dat valt haar te zwaar. Het was februari 2013, bijna twee jaar geleden, toen ze haar verhaal voor het eerst vertelde aan de ouders van haar beste vriendin. Daarna sprak ze met haar eigen ouders en ook met school.

Floor:

‘De school deed na mijn verhaal een melding bij het AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling), omdat ze een meldplicht hebben. Via het AMK kwam ik bij Bureau Jeugdzorg. Daar kreeg ik verschillende gesprekken, ook met m’n ouders erbij. M’n leven werd nageplozen om erachter te komen wat er precies gebeurd was. Ze maakten er een rapport van en besloten welk zorgaanbod het beste voor mij was. Zo werd ik doorverwezen naar het Riagg Rijnmond[22] voor ambulante hulp.’

Bij het Riagg had ze een jaar lang wekelijks gesprekken met een psycholoog. Floor heeft niet het gevoel dat ze daar veel bereikt heeft:

‘Ik ging daarheen en vertelde hoe mijn week was gegaan. Op dat moment ging ik nog naar school en ik had niet het leukste leven, maar ik kon daar vertellen hoe mijn week was en dan ging ik weer weg. Daarmee kwam ik niet verder met het verwerken van m’n verleden.’

21 Dit portret is gebaseerd op een interview met Floor, een interview met haar moeder en een interview met de gezinstherapeut van de Adolescentenkliniek.

22 Riagg Rijnmond is een regionale instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg die eind 2014 failliet is gegaan en is overgenomen door de Parnassia groep.

Het plan was om traumaverwerking te gaan doen met behulp van EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing). EMDR is een therapie voor mensen die last blijven houden van de gevolgen van traumatische ervaringen. Uiteindelijk is ze bij het Riagg niet behandeld met EMDR:
'Ik ben niet met EMDR behandeld omdat het te heftige dingen waren. Daarbij speelde ook dat ik een veilige en stabiele thuishaven zou moeten hebben waar ze me konden opvangen. En dat had ik niet. Ook werd gezegd dat ze de kans op een acute psychose als een gevolg van de behandeling te groot inschatten. Achteraf snap ik wel waarom ik toen niet met EMDR behandeld ben. Je komt meestal niet zo erg blij uit zo'n behandeling. Je kunt heel veel bijwerkingen hebben en daar nog dagenlang last van hebben. Ze schatten dus in of het veilig is of niet en in mijn geval was het niet veilig om het poliklinisch te doen. Vandaar dat ervoor gekozen is om mij bij de Adolescentenkliniek op te laten nemen, om EMDR op een veilige plek uit te voeren.'

Niet alleen de PTSS was reden voor opname, zo vertelt de gezinstherapeut die bij haar behandeling in de Adolescentenkliniek betrokken is. Floor zat ook in een loyaliteitsconflict tussen haar ouders:
'Floor wilde allebei haar ouders niet teleurstellen en ze had het idee dat er erg aan haar getrokken werd. Daar zat ze in vast en dat gaf heel veel piekergedachten. Ze had het gevoel dat ze niet meer wilde kiezen. Ik denk dat de meerwaarde van de klinische opname was dat je gelijk zicht kreeg op wat haar loyaliteit was. Afspraken over waar ze naartoe ging in de weekends gaven veel spanning bij haar. Meestal komt dat poliklinisch niet goed boven tafel. Daarbij kwam dat ze niet echt een klik had met haar therapeut van het Riagg. Ze voelde zich niet veilig genoeg om naar haar emoties te kijken. Ik denk dat dat wel de reden was om door te verwijzen. We zien wel vaker dat het poliklinisch onvoldoende lukt om tot de kern te komen. Dan is een kliniek nodig waarbij wij met z'n allen om een jongere heen staan om zicht te krijgen op wat er nu precies gebeurt. Een klinische opname werkt als een hogedrukpannetje, waarmee sneller tot de kern gekomen kan worden.'

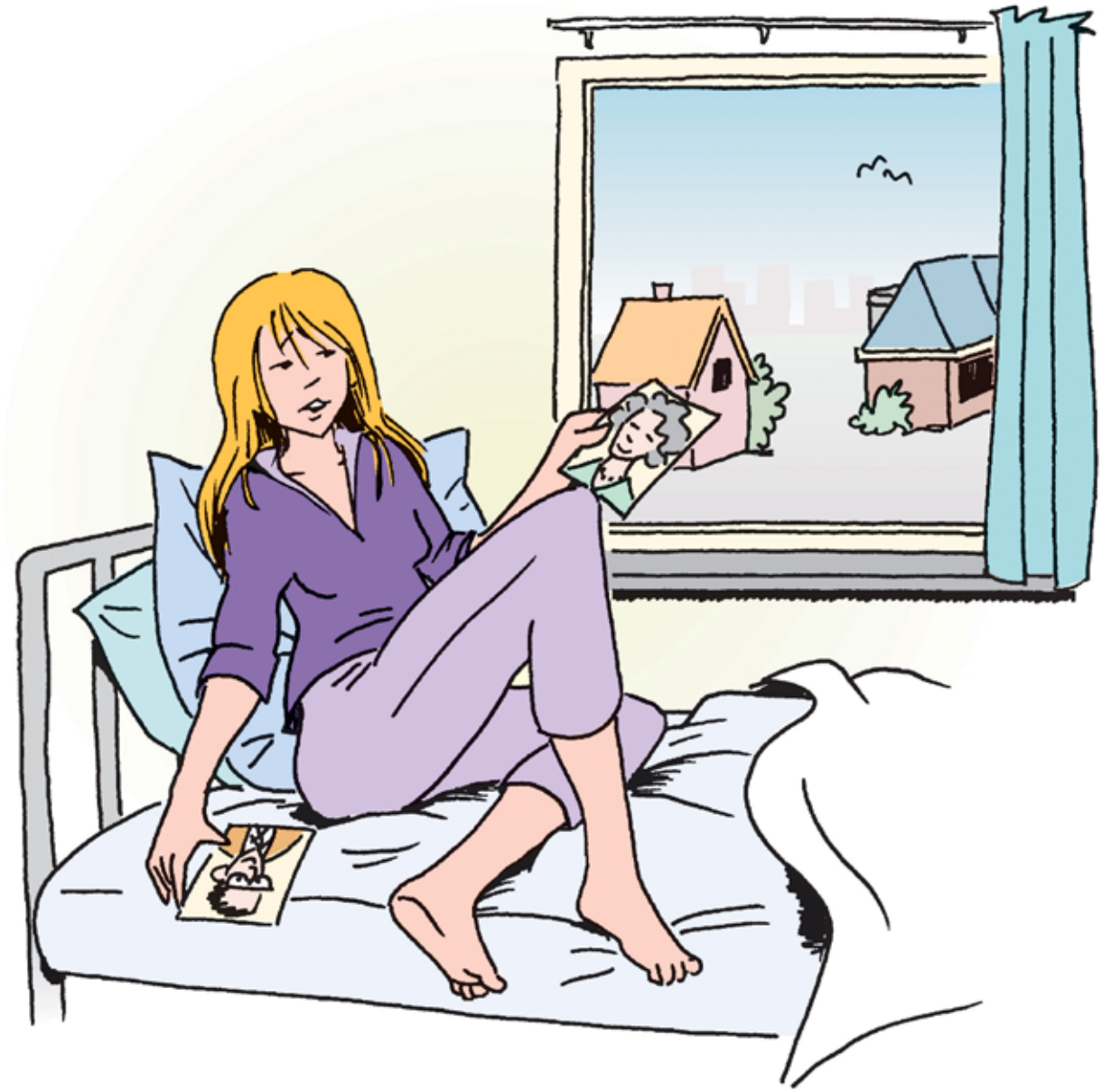
Floor vertelt dat ze door de PTSS zich erg afsloot voor haar emoties:
'Je ontwikkelt bepaalde copingstrategieën. Dat zijn manieren waarop iemand met problemen omgaat. Ik sloot mezelf voor alles af en ik zette m'n gevoel uit. Dat heb ik vrij lang volgehouden, tot vlak voordat ik opgenomen werd. Met de behandeling gaan ze kijken of je kan leren om andere strategieën te ontwikkelen om met dingen om te gaan. Het heeft ook tijd nodig. Je moet wachten tot het weer beter met je gaat en je minder last hebt van dingen.'

In het verleden heeft Floor hulp gehad nadat haar ouders gescheiden waren. In 2008 deed ze mee aan de training 'Jij en scheiding' van Flexus Jeugdplein. Ze ging daar één keer in de week naartoe. In een groep met andere kinderen tussen de 8-12 jaar leerde ze hoe je ermee om kunt gaan als je ouders uit elkaar gaan.

Opname in de Adolescentenkliniek
Eind juli 2014 werd Floor opgenomen bij de Adolescentenkliniek. De moeder van Floor herinnert zich de dag van de opname nog goed:
'De dag dat ik haar daarheen bracht vond ik echt verschrikkelijk. En dat is ook logisch. Je hebt toch een beetje het gevoel dat je je kind laat opsluiten. Bij het Erasmus MC kwam ik met enige scepsis binnen, want je hebt een jaar Riagg achter de rug. Ik dacht: 'Wat gaan jullie mijn kind nu bieden waarmee ze verder komt?'

Floor kwam op een open groep, met acht jongeren tussen de 14 en 18 jaar oud. Over haar eerste indruk op de afdeling vertelt ze het volgende:
'Ik liep daar naar binnen en ik dacht: wat is het hier geel en groen. Later begreep ik dat het daar knalgeel is omdat het een kleur schijnt te zijn waar mensen rustig, niet agressief, van worden.'

Floor kreeg een eigen kamer, met een bed, een kast en een bureau. Van thuis had ze onder meer haar keyboard meegenomen. In de weekends mocht ze naar huis. Over de groep waar ze in terecht kwam, vertelt Floor:

‘Alles doe je samen met je groep, op de individuele afspraken na. Omdat je alles met elkaar doet, maak je ook wel eens ruzie. Niet ieders problematiek is even makkelijk om mee om te gaan. Er zaten mensen bij met autisme en het is lastig om met hen contact te maken. Soms wilde ik het ook over iets anders hebben dan over de problemen waarom je hier bent, maar niet iedereen kan dat. En niet iedereen gaat met jou om zoals je dat wil.’

Floor vond het prettig dat er een multidisciplinair team was. Zo’n team bestaat uit psychologen en psychiaters, maar ook uit mensen die psychomotorische therapie geven, creatieve therapie, hardlooptherapie of ontspanningstherapie. Floor kreeg ook educatieve therapie. Dat hield in dat ze twee uur per dag school had en er was een huiswerkuur. Ook waren er wekelijks gezinsgesprekken:
‘Ze kunnen je hier zoveel dingen bieden. Alles kan helemaal aangepast worden aan wat jij nodig hebt en wat je op dat moment aan kunt. Ze noemen het hier de snelkookpan, omdat er in korte tijd heel veel met je gedaan wordt. Iedereen is voortdurend op de hoogte hoe het met je gaat. Ik vond het prettig, omdat je niet iedere keer alles opnieuw hoefde uit te leggen.’

Floor dacht dat ze zes weken voor observatie zou worden opgenomen. Dat stond in haar behandelplan. Na de observatie hebben ze gezegd dat ze langer moest blijven. Op haar verzoek is de opname vervolgens nog een keer verlengd, omdat ze zelf vond dat ze nog niet klaar was om naar huis te gaan:

'Dat doen ze niet zomaar. Je moet met concrete doelen komen waar je aan wilt werken en je moet laten zien dat je echt gemotiveerd bent. Ook moet te zien zijn dat je die hulp nog nodig hebt en dat je dat niet op een andere manier kan oplossen. Gemiddeld duurt een opname drie maanden. Ik ben hier ongeveer een half jaar geweest. EMDR heeft meer tijd nodig gehad omdat ik me niet veilig genoeg voelde om naar huis te gaan en ook omdat ik nog geen woonplek had.'

Het was niet de leukste tijd van haar leven, zo vertelt Floor. Ze heeft handvatten gekregen en daar moet ze zelf verder mee aan de slag:
'Het was geen pretje, maar dat is niet omdat ik vind dat de zorg niet goed is. Het is meer omdat je jezelf meeneemt. Je zit er niet voor niets en daar word je de hele dag aan herinnerd, want je hebt jezelf gewoon bij je. Het is een lastige periode, maar ik vind wel dat je goed ondersteund wordt. Ze bieden heel veel programma's aan. Het is vooral fijn dat ze de handvatten bieden om zelf je eigen behandeling te kunnen doen. Als je de kansen grijpt die je krijgt, dan kan je er best veel in bereiken. Je kunt het maken zoals je zelf wilt.'

Overgang naar deeltijdbehandeling

Als vervolg op haar klinische opname volgt Floor op dit moment een deeltijdbehandeling bij de Adolescentenkliniek. Dat betekent dat ze twee keer per week om 16.00 uur naar de kliniek komt en daar tot 20.00 uur aan een groepsbehandeling deelneemt. Deze behandeling duurt gemiddeld vier tot zes maanden. Floor denkt dat ze daarna verder gaat met ambulante therapie, maar dat ligt nog open en hangt af van hoe het met haar gaat aan het einde van de deeltijdbehandeling.

De overgang van klinische opname naar deeltijdbehandeling was spannend voor Floor. De gezinstherapeut vertelt hierover:
'De opname was een soort van warm bad voor haar, waarin ze weinig last had van het loyaliteitsprobleem met haar ouders. Deeltijdbehandeling betekent dat ze thuis is en dat ze zelf een keuze moet maken of ze bijvoorbeeld naar haar moeder of vader gaat. Dat vindt ze eng. Klinisch heeft ze veel resultaten geboekt. Ze besloot bijvoorbeeld bij wie ze ging wonen. Ze ging ook goed aan de slag met de traumaverwerking en vragen als 'wie ben ik nu?' en 'wat is m'n identiteit?'. Een gemiddelde jongere van 15 jaar is daar nog niet zo mee bezig en daarin loopt ze dus nu vooruit. Ze is in korte tijd een stuk volwassener geworden. Het heeft haar kracht gegeven, maar ze is er nog niet. Vandaar dat we de deeltijdbehandeling hebben geadviseerd.'

Ervaringen met de hulpverlening
Floor is tevreden over de hulp die ze bij de Adolescentenkliniek kreeg:
'Over het afgelopen half jaar ben ik tevreden. Je zult altijd wel dingen blijven houden die anders zouden kunnen. Je hebt bijvoorbeeld niet altijd aansluiting bij ieders werkwijze. De één is heel direct en de ander wat minder. Dat soort dingen. Maar ik ben tevreden over m'n zorg hier. Ik heb het idee dat ik hier met open armen ben ontvangen en liefdevol de deur ben uitgeschopt.'

Ook haar moeder kijkt tevreden terug op de periode dat ze opgenomen was:
'De opname bij de Adolescentenkliniek heeft al m'n verwachtingen overtroffen. Ik zeg nu heel vaak tegen mensen dat ik eind juli nooit had gedacht dat ik nu zo blij zou zijn dat ze daar een half jaar heeft gezeten. Het grote voordeel van zo'n kliniek is dat alle expertise onder één dak zit en iedereen zich met haar bemoeit. De diversiteit aan therapieën die daar gegeven wordt, is ook veel beter passend bij haar. De transparantie van het Erasmus MC naar mij toe was erg prettig. Er zijn korte lijnen. Ik heb altijd het gevoel gehad dat ze daar in goede handen was.'

Floor vindt het lastig om aan te geven wat ze aan de hulp heeft gehad, omdat ze net de overstap naar huis heeft gemaakt. Ze vindt dat het op dit moment nog niet zo goed met haar gaat. Ze heeft tijdens de opname wel veel geleerd over zichzelf, bijvoorbeeld over hoe ze met haar problematiek moet omgaan:
'Ze willen dat je weer kunt functioneren en dat je weet hoe je verder moet. Ze leren je eigenlijk een soort van opnieuw leven. Je moet alles opnieuw leren. Ik heb best veel handvatten gekregen en daar ga ik nu met de deeltijdbehandeling mee verder.'

De moeder van Floor ziet veranderingen:
'De belangrijkste verandering die ik zie, is dat ik beter contact aan het krijgen ben met Floor en dat we beter met elkaar kunnen communiceren. Niet heel specifiek over wat er gebeurd is maar wel over hoe het met haar gaat. Floor was heel erg gesloten en wilde alles zelf oplossen en alle ballen in haar eentje omhoog houden. En alles wat er gebeurd was zover mogelijk wegduwen.

Ze heeft bij het Erasmus MC geleerd dat dat natuurlijk niet kan. En dat het goed is, hoe moeilijk het ook is, om die beerput te openen en daarmee aan de slag te gaan. En ik heb ook nog een hoop te leren, ik heb bij het Erasmus MC ook nog afspraken om dingen door te spreken en handvatten te krijgen. Maar ik heb wel weer hoop. En dat is wel dankzij het Erasmus MC.'

Sociaal netwerk

Floor woont sinds kort bij de ouders van haar beste vriendin. Die vriendin heeft ze leren kennen op de middelbare school. Tijdens haar klinische opname is Floor tot dit besluit gekomen en met die keuze is ze twee jaar bezig geweest. Voor haar ouders was het niet prettig om te horen dat ze bij de ouders van haar vriendin wilde gaan wonen. Daar zijn de nodige gesprekken en ruzies aan vooraf gegaan volgens Floor:
'Mijn ouders waren het er niet mee eens. M'n moeder heb ik uiteindelijk overtuigd gekregen. Bij m'n vader heeft het iets meer moeite gekost, maar dat is na verloop van tijd ook gelukt. Ik probeer m'n ouders allebei wekelijks te zien. Ik heb nooit de intentie gehad om het contact te verbreken, dus dat wil ik ook niet doen. Ik ben er wel blij mee dat ik dit besluit genomen heb.'

De moeder van Floor vertelt:
'Dat ze bij de ouders van haar vriendin wilde wonen, dat was in het begin erg moeilijk. Je wilt als ouder het liefste je kind bij je hebben. Zo simpel is het. Het is niet leuk, maar ik weet wel dat dit nu even is wat zij nodig heeft. Ik kan als ouder gaan roepen dat ze thuis moet wonen, maar als dat Floor alleen maar verder van huis brengt, dan schiet niemand daar iets mee op.'

Het was niet zo dat de ouders van haar vriendin meteen zeiden dat Floor bij hen kon komen wonen. Pas toen duidelijk werd dat het thuis wonen echt niet lukte, gaven ze aan dat Floor welkom was bij hen. Sinds ongeveer een maand heeft iedereen ingestemd met haar besluit. De thuissituatie van haar vriendin lijkt op hoe het vroeger bij Floor thuis was, toen haar ouders nog bij elkaar waren. Floor:
'De deur stond bij ons altijd voor iedereen open, mijn ouders waren heel gastvrij. Ik denk dat ik toen 6, 7 of 8 jaar oud was. Ik vond het altijd gezellig. Toen m'n ouders gescheiden zijn, is dat opgehouden. Bij m'n vriendin thuis is het ook een zoete inval. Ik kwam daar al heel veel. Ik woon nu bij haar en heb daar m'n eigen kamer. Ik ben helemaal opgenomen in de familie.'

Toekomst

De komende maanden volgt Floor de deeltijdbehandeling bij de Adolescentenkliniek. De gezinstherapeut schat in dat ze daarna nog ambulante hulp nodig heeft. Het ligt eraan hoe snel de EMDR is afgerond en wat er van de klachten dan nog over blijft. De verwachting is dat ze met de EMDR het trauma een plek kan geven, dat ze er niet zoveel last meer van heeft. De herinneringen zullen blijven, maar niet meer met zoveel spanning, aldus de gezinstherapeut:
'Floor is intelligent genoeg om het op eigen krachten te kunnen. Dus ik denk dat poliklinisch best wel haalbaar is. Nu nog niet, maar te zijner tijd wel. Er is altijd nazorg. Het is niet dat zo dat er hierna geen behandeling meer is. Dat heb ik nog nooit meegemaakt. Er komt altijd een vervolg.'

Floor is op de hoogte dat gemeenten vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk zijn geworden voor alle jeugdhulp. Ze is er vrij sceptisch over:
'Het klinkt voor mij een beetje als dat een ambtenaar gaat beslissen of je kind wel of niet zorg verdient. Volgens mij wordt dat geregeld door wijkteams, door ambtenaren die volgens mij wel verplicht cursussen moeten doen. Die gaan dan bepalen hoe het zit. Je moet wel een eigen bijdrage gaan leveren voor klinische opnames en dat soort zorg. Voor de rest weet ik er niet zoveel over.'

Volgens de gezinstherapeut brengt de transitie veel onrust met zich mee. Niemand weet precies hoe het werkt:
'De structuren zoals ze er waren zijn weggevallen. Dat maakt het lastig. Welk wijkteam heb je bijvoorbeeld nodig? En wie is dan de contactpersoon die ook over de psychische kant gaat, die het snapt en met je meedenkt? Welke rol gaat een wijkteam krijgen bij GGZ-problematiek? Dat geeft onrust, want daarvoor deed je dat met de verwijzer zoals het Riagg.'

De moeder van Floor heeft van de veranderingen in de jeugdhulp nog weinig gemerkt. Floor heeft nog steeds haar indicatie en ze heeft nog niet te maken gekregen met een ouderbijdrage. Ze heeft alleen in december van Bureau Jeugdzorg een brief gekregen waarin staat dat BJZ in verband met de transitie niet meer beschikbaar is en dat haar zaak wordt aangemeld bij het wijkteam in haar woonwijk. Het wijkteam zal contact met haar opnemen, zo staat in de brief.

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Rachima’

Gezin met lichte pedagogische begeleiding van zoontje van 5 jaar met ontwikkelingsachterstand. Tijdens begeleidingstraject ontstaat een acuut ander probleem[23]

‘Er is nu sprake van een kantelmoment. Eerst moesten we stap voor stap vertellen wat ze moest doen. Nu is er sprake van een gesprek en daarbij vragen we wat zij wil.’ (begeleider Bureau Frontlijn)

Inleiding

Rachima is een vrouw van 32 jaar en van Marokkaanse afkomst. Vijftien jaar geleden is ze samen met haar eveneens Marokkaanse echtgenoot naar Nederland gekomen. Ze hebben drie kinderen: een zoon van 10, een dochter van 8 en nog een zoontje van 5 jaar, voor wie de aanmelding voor ondersteuning plaatsvond. Momenteel ligt Rachima in scheiding met haar man en krijgt daarbij begeleiding voor een groot aantal problemen dat samenhangt met de scheiding. We praten in haar traditioneel Marokkaanse huiskamer met lange banken langs de muur en veel kleurrijke kussens.

Hulp bij ontwikkelingsachterstand zoon

Op advies van de schoolmaatschappelijk werker kreeg het gezin in 2013 ondersteuning van Bureau Frontlijn[24]. Hun jongste zoontje heeft een lichte motorische en geestelijke achterstand vanwege een vroeggeboorte en het gezin werd gewezen op het ‘Samen leren’ programma[25]. Iedere week kwamen er twee studenten om de ouders handvatten te geven hoe zij de jongen extra ondersteuning konden geven bij zijn taalontwikkeling en spel. Rachima was erg tevreden over deze ondersteuning en kon het goed vinden met de twee studenten, die ze ‘de meiden’ noemt.

Rachima nam in hetzelfde jaar zelf ook nog contact op met het schoolmaatschappelijk werk voor een ander probleem. Het gezin heeft namelijk al jaren last van de onderbuurman. Deze man heeft een ander levensritme door ‘s nachts op pad te gaan en overdag te slapen. Bovendien lijkt hij psychische problemen te hebben. De vooroorlogse flat is met houten vloeren erg gehorig en de man heeft veel last van de kinderen die boven hem spelen en rondlopen op de momenten dat hij slaapt. De ruzie is uit de hand gelopen en de man bedreigt niet alleen de ouders maar ook de kinderen. Rachima heeft op een gegeven moment aangifte bij de politie gedaan, omdat hij ernstige bedreigingen tegen haar zoontje had geuit. Volgens Rachima zijn de kinderen zo bang dat ze niet meer alleen in het trappenhuis durven te komen en ook niet meer durven te spelen.

---

23 Dit portret is gebaseerd op een interview met Rachima, een interview met haar samen met haar vriendin Hayat en een interview met de werkbegeleider en een student-begeleider van Bureau Frontlijn.

24 De wijk waar Rachima woont behoort sinds 2013 tot de ‘Children’s zone’ in Rotterdam Zuid. In deze zone werd al vroeg met wijkteams geëxperimenteerd door Bureau Frontlijn, een gemeentelijke projectorganisatie. Deze biedt laagdrempelige ondersteuning aan gezinnen, vooral via scholen. Hiervoor worden studenten ingezet, begeleid door beroepskrachten (werkbegeleiders).

25 Het programma Samen Leren richt zich op kinderen uit de groepen 1 tot en met 4 die op cognitief en/ of sociaal-emotioneel gebied niet goed meekomen in de klas. Ouders en kinderen worden door middel van huisbezoeken begeleid.

Ondanks contact met de schoolmaatschappelijk werker, de Raad voor de Kinderbescherming, de wijkagent en de woningbouwcorporatie lijkt er voorlopig geen oplossing voorhanden. Het enige is dat de man een verbod heeft om naar boven te komen. Volgens Rachima blijft de man schelden vanaf het balkon.
'Het probleem is dat als ik de politie bel, ze zeggen dat de woningcorporatie iets moet doen. Als ik hen bel, zeggen ze dat de politie iets moet doen.'

Tot de zomer van 2014 waren dit de problemen waar het gezin mee te maken had. Verder functioneerde het gezin heel normaal. Rachima werkte als schoonmaakster en begon met haar werk later in de middag, als haar man intussen weer thuis was van zijn werk. Zo konden ze samen de verzorging van de kinderen regelen.

'Achmed is een goede, lieve man en ook een zorgzame vader', aldus Rachima.

Verdwijning van haar man

Maar in juli 2014 veranderde plotseling alles voor Rachima. Haar man was 's ochtends de deur uitgegaan, maar kwam 's middags niet meer terug.

Rachima vertelt over die dag:
'Ik raakte in paniek. Dat was nog nooit gebeurd. Hij bleef nooit zo maar weg. Zijn telefoon werd niet opgenomen.'

Omdat hij ook 's nachts niet terugkwam en ook zijn in Rotterdam wonende familie erg ongerust was, is Rachima naar de politie gegaan en heeft hem als vermist opgegeven.

Dagenlang leefde Rachima in zenuwslopende onzekerheid, totdat er na twee weken eindelijk bericht kwam van de politie. Ze hadden hem in Delft gevonden. Hij gaf door dat er niets aan de hand was, maar dat hij voorlopig met rust gelaten wilde worden. Omdat er geen sprake was van een strafbaar feit, kon de politie verder niets doen. Rachima en ook de familie van haar man begrepen er niets van. In de weken die volgden werd stap voor stap duidelijk wat er aan de hand was.

Met het verdwijnen van haar man stond Rachima er ineens alleen voor met drie jonge kinderen. Ze stopte direct met werken om er voor de kinderen te zijn. Ze werkte op uitzendbasis waardoor haar inkomsten ook meteen wegvielen. Bovendien voelde ze zich totaal onthand, omdat ze de Nederlandse taal niet goed beheerste en niets van computers en administratie wist, terwijl er van alles geregeld moest worden. Ze stapte naar Bureau Frontlijn, want die organisatie kende ze. De vakantieperiode was echter aangebroken en haar 'meiden' waren er niet. Ze werd te woord gestaan door een voor haar onbekende hulpverleenster.

Dat contact verliep niet goed. Ze kreeg het gevoel dat de hulpverleenster niets voor haar wilde doen:
'Ze vroeg aan mij om alles te doen. Ik kon het niet. Ik zat vol met problemen. Ik wist niet of mijn man leefde of dood was en ik kreeg iedere week allemaal brieven van dit en dat betalen. Ik wilde het allemaal wel leren om het zelf te doen, maar ze begreep mij niet. Er moesten brieven naar de politie en naar de energiemaatschappij. Toen zei ze: 'Sorry, ik heb niet alleen jou. Ik heb ook andere mensen. Je moet zelf bellen en de brieven schrijven.' Ik was er klaar mee. Ik wilde geen contact meer. Die mevrouw was echt niet aardig! Ik heb gehuild, ik voelde mij totaal niet geholpen.
Ik belde de schoolmaatschappelijk werker, maar die stond op het punt om op vakantie te gaan. Hij zei dat ik geduld moest hebben totdat 'de meiden' weer terug zouden zijn.'

Intussen hielp een vriendin en de familie van haar man haar met het openen en lezen van de post. De ene aanmaning na de andere viel op de mat. Na wat verder uitzoeken bleken er heel veel schulden te zijn. Alles bij elkaar opgeteld ongeveer 25.000 euro, bestaande uit huur, energieachterstanden en persoonlijke leningen.

Vriendin Hayat:
'Mijn helpen was beperkt tot af en toe eten aanbieden, wat geld lenen en helpen bij brieven of bellen, maar ze moest professionele hulp hebben om alles met instanties te regelen.'

Met de nieuwe begeleiding vanuit Bureau Frontlijn samen met de twee studenten voelde Rachima zich wel weer geholpen:
'Ik was zo blij toen de meiden terug waren. Zij zijn echt goed. Ze helpen mij bij elke stap.'

Ondersteuning door Bureau Frontlijn

Voor Bureau Frontlijn was het duidelijk dat Rachima onmachtig was om alles zelf op te lossen. Er moest snel gehandeld worden, omdat door de schulden bij de energiemaatschappij en de woningcorporatie afsluiting van energie en huisuitzetting dreigden. Zoals de werkbegeleider van Bureau Frontlijn zegt, hebben ze alles even van haar 'overgenomen':

Werkbegeleider:
'Het is onze werkwijze dat we er naar streven dat cliënten zelf dingen doen: dat ze zelf bellen bijvoorbeeld en contact opnemen met instanties. Soms doen ze dat dan hier op kantoor. Dan zetten we de speaker aan en dan voeren zij het woord en zitten wij erbij. Dan grijpen we pas in als iets niet begrepen wordt. Je hebt een goed moment nodig om in te steken op de zelfstandigheid van cliënten. Soms denk je: 'Nu kan de cliënt dat wel' en dan blijkt dat toch niet het geval te zijn. Dat is ook waar mijn collega in de vakantietijd tegenaan liep toen Rachima naar kantoor kwam. Mijn collega probeerde Rachima te bewegen om zelf de dingen te doen. Het bleek niet het goede moment. Het was een 'mismatch'. Dat gebeurt wel eens. Dan kan het 'clashen'. In plaats van meteen aanpakken, was er bij haar in dit geval een luisterend oor nodig.'

Pas in oktober werd het vermoeden van de verdwijning bevestigd. Plotseling stond haar man na een paar maanden op de stoep en vertelde dat hij inderdaad vanwege alle schulden was weggelopen. Hij kon er niet meer tegen en schaamde zich daarover. Rachima kreeg niet te horen waardoor de schulden waren ontstaan:
'Het was allemaal nieuw voor mij. In één dag was mijn hele leven anders. Mijn werk kwijt, heel veel dingen kwijt. Ik gaf mijzelf ook de schuld. Waarom heb ik niet mee gekeken, waarom heb ik die brieven niet geopend?

Ik heb allerlei dingen geprobeerd om bijvoorbeeld een uitkering te krijgen. Allemaal zeiden ze: 'Sorry, dat kan pas bij een scheiding'. Toen hij plotseling terug kwam, wilde ik steeds maar praten: 'Wat heb je met dat geld gedaan? Waarom heb je zus en zo gedaan?' Maar hij zei niets. Ik kon er niet van slapen, ik kreeg hoofdpijn. Het vertrouwen was weg. Ik was er klaar mee. Ik neem die stap om te scheiden. Maar hij blijft gewoon wel de vader van de kinderen.'

Student-begeleider van Bureau Frontlijn:
'Wij hebben ons best gedaan om haar te overtuigen dat scheiden nu de beste oplossing is. Er moest een emotionele knop worden omgezet. Voor haar was het van 'happy family' naar plots 'mijn man is weg'. In het begin wilde ze ook nog veel met hem praten en weten wat er nu precies was gebeurd. De scheiding was vooral om praktische redenen heel belangrijk. Anders zou ze diep in de schulden blijven zitten en waarschijnlijk het huis uit moeten. We moesten haar op een directe manier de dingen voorleggen: je man is weggelopen en er zijn enorme schulden. Je moet wel scheiden, anders kom je niet uit de problemen. Toen haar man plotseling weer op de stoep stond en niets wilde zeggen, zei ze: 'O.K., ik ga het doen'. Bij die beslissing was de mening van haar netwerk wel erg belangrijk. Ze kreeg steun in die keuze van haar vriendin en zelfs van haar schoonfamilie.'

Veel moeite had Rachima om het haar eigen familie in Marokko te vertellen:
'Niet de hele familie weet van de scheiding, alleen mijn moeder en vader. Tantes en ooms in Marokko weten het niet. In het begin was het moeilijk voor mijn ouders. Mijn moeder zei: 'Je bent nog jong en je zit met drie kinderen. Je kan niet nog een keer trouwen.' Maar dat wil ik ook niet. Ze is het wel gaan begrijpen. Ik zei tegen haar: 'Wat wil je dan? Of rust voor mij of nog meer problemen?'

Intussen zijn veel praktische zaken geregeld. De scheiding is nog niet helemaal rond, maar Rachima heeft intussen een uitkering, de huur en energierekening zijn overgezet op haar naam en alle schulden staan intussen op naam van haar ex-man. Rachima vertelt:
'We zijn nu druk bezig met de advocaat voor de scheiding. Dat doe ik samen met Bureau Frontlijn. Afgesproken is dat hij alle schulden op zich neemt. Omdat hij verder wel een goede vader is en de kinderen hem ook graag zien, moet hij wel soms de kinderen naar school brengen en halen. Ook mogen de kinderen best naar hem toe als ze daar zin in hebben.'

Haar ex-man heeft intussen ook begeleiding van Bureau Frontlijn, maar alleen voor het opstellen van het scheidingsconvenant is er onderling contact. Rachima heeft geen idee hoe hij wordt begeleid en wat er met hem aan de hand is.

De kinderen wisten tot voor kort niets van de scheiding. Ze dachten dat hun vader tijdelijk weg was. Toen hij plotseling weer kwam opdagen, leek er weinig aan de hand omdat hij iedere dag overdag thuis was en de kinderen naar school bracht en haalde. Intussen zijn ze wel op de hoogte.

Rachima:
'Ik vertelde dat pappa in een ander huis woonde, maar dat het contact gewoon wel zo bleef. Mamma en pappa hebben geen contact meer samen, maar ze blijven wel gewoon mamma en pappa. Ik zei ook dat ze pappa iedere dag kunnen zien. Logeren bij hem kan nog niet, want hij heeft nog geen spullen in huis. De oudste snapte dat wel, maar de jongste niet. Ik was bang voor hun reactie. Ik heb het ook doorgegeven bij school, bij de maatschappelijk werker. Ze houden het in de gaten, maar tot nu toe merken ze niks aan hun gedrag of prestaties. Ze zijn gewoon hetzelfde gebleven.'

Vanwege alle problemen na de verdwijning van haar man is het 'Samen leren' programma voor het jongste zoontje opgeschort. Wel krijgt hij logopedie en fysiotherapie. Bureau Frontlijn moet nog beslissen of ze dat straks weer starten. Van school krijgen ze berichten dat het wel goed met hem gaat.

Begeleiding door een psycholoog

Door de verdwijning van haar man en alle bijkomende problemen kreeg Rachima slaapproblemen. Ze is naar de huisarts gegaan. De huisarts heeft haar doorverwezen naar een psychologe die in hetzelfde gezondheidscentrum werkt.

Rachima:
'Ik ga daar één keer in de week naartoe. Ik heb daar veel aan. Mijn verhaal kan ik niet aan veel mensen kwijt. Mijn vriendin zegt dat ze het goed vindt hoe snel ik verander. Maar niemand weet hoe het bij mij van binnen is, hoe het daar kookt. Van buiten wil ik niet laten zien hoe ik zit met mijn problemen.'

Vriendin Hayat:
'Het lijkt er soms op dat Rachima heel stabiel is en het allemaal aankan. Maar ze loopt wel bij een psycholoog.'

De student-begeleider geeft aan:
'Het is ons bekend dat ze naar een psychologe gaat. Dat is gegaan via een doorverwijzing van de huisarts. Rachima is heel sterk, maar ze loopt zichzelf ook wel snel voorbij. Alles doet ze voor haar kinderen. Zelfs het toelaten dat haar ex nog zoveel over de vloer komt, terwijl ze eigenlijk heel erg kwaad op hem is. We houden daar ook rekening mee dat ze af en toe haar verhaal ook bij ons kwijt kan.'

Bureau Frontlijn heeft geen zicht op wat Rachima precies bespreekt met de psychologe en vindt dat in dit geval ook niet relevant.

De werkbegeleider van Bureau Frontlijn:
'In het begin hebben we een ondersteuningscontract opgezet en daarin staat ook vermeld met welke instanties we wel of geen contact kunnen opnemen. Daarin staat dat we geen contact op mogen nemen met de GGZ psychologe. Rachima wil dat voor haar zelf houden en dat moeten we om privacyredenen dan respecteren. Er is geen dringende reden om daar tussen te komen. Rachima is heel erg open en meewerkend en het is voor onze hulpverlening verder niet van belang. We weten dus niet wat zij met de psychologe bespreekt. We weten wel dat ze daar erg tevreden over is.'

Sociaal netwerk

Op een oom en tante na woont de familie van Rachima in Marokko. Haar ouders, maar ook broer en zus leefden vanuit Marokko erg met haar mee. Iedere dag hebben ze met elkaar gebeld, maar praktisch konden zij niet veel betekenen.

De familie van haar ex-man woont wel in Rotterdam en heeft haar kunnen bijstaan. Ook bij de beslissing van de scheiding bleven ze achter haar staan:
'Ik blijf hun schoondochter, en we hebben gewoon contact, we gaan op bezoek en de kinderen komen daar ook.'

Aan haar oom en tante had ze niet veel. Op het moment dat ze in grote onzekerheid verkeerde over het lot van haar man, vertrokken zij op vakantie en dat neemt ze hen kwalijk:
'Familie heb je toch voor goede en slechte tijden?' Ondanks dat ze zien dat ik er op dat moment helemaal alleen voor stond met mijn kinderen, gingen ze toch gewoon op vakantie!'

Haar grootste steun en toeverlaat is een vriendin die in de buurt woont. Die kent ze vanaf het moment dat de kinderen naar school gaan. Daar maakten ze kennis met elkaar. Ze spraken hetzelfde accent en toen bleek heel toevallig dat ze uit dezelfde streek kwamen en zelfs verre familie van elkaar zijn. Sindsdien gaan ze veel met elkaar om. De vriendin woont al sinds haar 4e jaar in Nederland.

Vriendin Hayat:
'Ik kon er niet van slapen, toen ik hoorde dat haar man weg was. Ik kende hem ook en het was een aardige man. Ik begreep er niets van. We vreesden het ergste. Het duurde een paar dagen voordat ze het mij vertelde. Ik heb haar in het begin een beetje kunnen helpen door wat geld te lenen. Ze had helemaal niets. Ze kon ook bij ons eten, of als we wat eten over hadden, nam ze dat mee.'

De vriendin heeft haar werk, een eigen auto en voelt zich naar eigen zeggen heel zelfstandig. Ze kon het moeilijk geloven dat Rachima in alles zo afhankelijk was van haar man. Ze vindt zichzelf daarin erg 'vernederlandst':
'Wij zijn hier in Nederland veel individualistischer geworden dan in Marokko. Daar let iedereen op elkaar. Hier heeft iedereen het druk en is met z'n eigen zaken bezig. Familie zegt hier dus niet altijd alles. Dat zie je aan de oom en tante van Rachima die gewoon naar Marokko zijn gegaan. In Nederland is het belangrijk om ook als vrouw zelfstandig te zijn.'

Eigen kracht

Binnen het tijdsbestek van een half jaar is er veel veranderd in het leven van Rachima. Van gelukkig getrouwd en sterk afhankelijk van haar man wat betreft alle administratie moest ze toegroeien naar een bestaan als zelfstandige alleenstaande moeder.

De werkbegeleider:
'Rachima is eigenlijk een voorbeeldige cliënt. Ze leert snel en ze wil ook graag. Het is een cliënt die ook heel veel vaardigheden beheerst. Ze weet intussen ook wel de juiste wegen te bewandelen. In het begin moest je haar nog bij de hand nemen. Dat is nu anders. Er is sprake van een kantelmoment. Eerst moesten we stap voor stap vertellen wat ze moest doen. Nu is er sprake van een gesprek en daarbij vragen we wat zij wil. Wat ziet zij als een goede oplossing? We hoeven nu minder de richting te wijzen.'

Rachima:
'Natuurlijk kan ik niet altijd afhankelijk van Bureau Frontlijn blijven, maar ik leer veel van ze, het lezen, het schrijven van brieven etc. Ik moet ook een cursus Nederlands gaan volgen en daar ben ik mee begonnen. Ze helpen mij er doorheen.'

Hoe nu verder?

De werkbegeleider heeft er vertrouwen in dat de hulpverlening niet lang meer nodig is:
'Ik denk dat onze begeleiding voor Rachima niet heel lang meer duurt. Voor nu is het alleen nog zaak om de laatste zaken stabiel te krijgen; dat de scheiding helemaal rond is en dat alle administratieve zaken geregeld zijn. Ze kan heel veel zelf, hoewel het haar soms nog aan wat zelfvertrouwen ontbreekt. We merken dat als ze brieven krijgt. Dan voelt ze zich onzeker, maar als we dan vragen om te benoemen wat er in de brief staat, kan ze dat precies vertellen. Dus nog een klein beetje coachen, nog een laatste duwtje in haar rug…

Het is nog niet zeker of we het 'Samen leren' programma weer oppikken voor het jongste zoontje. We gaan eerst alles evalueren en overleggen met de maatschappelijk werker van de school.'

Rachima zelf geeft aan nog wel wat onzeker te zijn met brieven van bijvoorbeeld de Belastingdienst en hoopt daar toch nog wel enige begeleiding bij te krijgen. Verder vindt ze het lastig om alles te combineren met drie jonge kinderen en alle verplichtingen nu ze er alleen voor staat:
'Ik was begonnen met een cursus Nederlands, maar ik ben weer gestopt. Het is nu moeilijk voor mij met mijn kinderen. Ik red het niet. Ik moest een paar keer afzeggen en dat is dan ook niet goed. Ik ben alleen en dan moet je veel doen: boodschappen doen, mijn zoon wegbrengen naar voetbal en de jongste naar logopedie en fysio. Misschien lukt het na de zomervakantie.

Als mijn dochter wat ouder is, wil ik weer wat voor mijzelf gaan doen met een opleiding. De oudste kan ik al wel de sleutel geven als ik iets later ben, maar de jongste natuurlijk nog niet. Ik kan ze ook nog niet met de oudste van 10 jaar alleen laten.'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Mauricio’

20-jarige Kaapverdische jongen die in zijn jeugd bij een buurthuis coaching kreeg van een jongerenwerker[26]

‘Najib betekent veel voor mij. Hij heeft mij geholpen met m’n jeugd. Hij is een soort van vaderfiguur en dat is hij tot op de dag van vandaag nog steeds.’
(Mauricio over de jongerenwerker bij het buurthuis)

Inleiding

Mauricio is een 20-jarige jongen van Kaapverdische afkomst. We spreken elkaar in een buurthuis in Rotterdam Noord, waar hij vanaf zijn tiende over de vloer komt. Popping en locking, een vorm van streetdance, is zijn grote passie. Hij doet regelmatig mee aan wedstrijden (battles) op (inter)nationaal niveau. Twee keer per week traint hij met een dansgroep bij het buurthuis. In zijn tienerjaren heeft hij een goede relatie opgebouwd met Najib, één van de twee Marokkaanse jongerenwerkers die bij dit buurthuis werken. Bij Najib kan hij terecht als hij ergens mee zit.

Mauricio zit in het laatste jaar van de tweejarige opleiding Handel en Horeca (niveau 2) bij een ROC. Hij woont sinds anderhalf jaar zelfstandig in een appartement, met begeleiding van Pameijer[27]. Zijn ouders zijn gescheiden toen hij nog klein was. Mauricio heeft een broertje en een zusje die bij zijn moeder wonen. Ook heeft hij nog drie halfbroertjes, kinderen van zijn vader en een andere vrouw. Met zijn vader heeft hij vrijwel geen contact.

Verhuizen, nieuwe vrienden en voetballen bij het buurthuis

Rond zijn tiende jaar verhuist Mauricio met zijn moeder, broertje en zusje naar een nieuwe buurt. De verhuizing was een grote verandering voor hem, omdat hij nieuwe vrienden moest maken. Om indruk op de jongens in de buurt te maken, stort hij zich samen met zijn broertje op voetballen. Mauricio vertelt dat ze in het begin niets van voetbal afwisten, omdat ze in hun vorige wijk vooral op het klimrek speelden. Hij merkte dat het belangrijk is om jezelf in een nieuwe buurt te bewijzen:
‘Ik merkte dat je jezelf altijd moet bewijzen, met wat voor sport je ook doet. Je moet jezelf bewijzen om echt over te komen bij de jongens hier in de buurt. Ze zeggen niet meteen dat je mee mag doen. Dat heb ik wel ervaren.’

Op de dinsdagen en woensdagen bleken er weinig jongens buiten te spelen. Mauricio kwam er achter dat veel jongens in het buurthuis gingen zaalvoetballen. Mauricio wilde dat ook, maar durfde dat niet aan zijn moeder te vragen, omdat hij wist dat ze niet zoveel geld had om de bijdrage voor het buurthuis te betalen. Hij kwam toen in aanraking met Najib, de jongerenwerker van het buurthuis, en die vertelde hem dat hij toch wel mocht komen.

26 Dit portret is gebaseerd op een interview met Mauricio en twee interviews met de jongerenwerker van het buurthuis. De interviews vonden plaats in het buurthuis.
27 Pameijer is een zorginstelling voor kwetsbare mensen, bijvoorbeeld voor mensen met een (lichte) verstandelijke beperking of met psychosociale of psychische problemen.

Het lukte op een gegeven moment om met voetballen indruk te maken op de jongens in de buurt:
'Ik was hier heel vaak en op een gegeven moment had ik heel veel vrienden gemaakt. Mijn passie voor voetbal was zo groot dat ik specifiek ging trainen op bepaalde truukjes. Daar kreeg ik veel respect voor van de jongens. Ze zeiden: Mauricio, die kan echt goed voetballen!'

Najib vertelt dat het buurthuis een laagdrempelige voorziening is. Als jongerenwerker begeleidt hij jongeren naar de volwassenheid. In het buurthuis worden activiteiten op het terrein van vrijetijdsbesteding georganiseerd, zoals sport of kookactiviteiten. Ze stimuleren jongeren ook om zelf activiteiten te organiseren voor andere jongeren. Daarnaast is een functie van het buurthuis dat jongeren even tot zichzelf kunnen komen. Voor veel jongeren is het buurthuis een rustige, veilige plek, waar ze even zichzelf kunnen zijn.

Najib leert Mauricio steeds beter kennen. Over hoe hij dat meestal aanpakt, vertelt Najib:
'Op een gegeven moment vraag je hoe het op school gaat: 'Het is allemaal leuk en aardig hier, maar hoe doe je het op school. Heb je problemen? Met welke problemen zit je nu?' Ik vraag ook aan andere jongeren hoe zij vinden dat het met een bepaalde jongere gaat. Bij mij is het een paar keer een momentopname, maar zij zijn meerdere uren bij elkaar. Daar pak ik mijn informatie vandaan.'

Thuissituatie

Thuis liep het niet lekker. Mauricio botste met zijn moeder. Zijn moeder kon de opvoeding van de kinderen op een gegeven moment niet meer aan. Dat leidde ertoe dat Mauricio en zijn broertje een jaar lang uit huis zijn geplaatst. Mauricio was toen zestien jaar. Hij kwam in Alphen aan den Rijn in een leefgroep terecht, samen met nog vijf andere jongeren. In de weekends was hij thuis. Mauricio vertelt hierover:
'Het ging niet goed met mijn moeder. Het was niet vanwege ons, maar het ging gewoon niet goed met haar. Ik was heel erg bang om thuis weg te gaan, omdat ik niet wist waar ik terecht zou komen. Ik heb Najib het hele verhaal verteld en hij zei: 'Het is heel eenvoudig. Je gaat er naar toe en je bent zo weer terug, want je bent geen vervelende jongen. Je hoeft niet bang te zijn. Het gaat om een tijdelijke plaatsing. Als het met je moeder weer beter gaat, kom je weer terug. In het weekend kan je hier langs blijven komen.'

Najib merkte het meestal wel als er thuis iets speelde bij Mauricio. Dat merkte hij aan zijn houding en aan zijn gedrag:
'Hij had soms woedeaanvallen. Normaal is het een hele lieve jongen, doet niemand kwaad, maar als je hem in een hoek duwt, dan barst alles wat aan hem aan het vreten was in die tijd er gewoon uit. Vroeger heeft hij heftige dingen meegemaakt met zijn vader en met de scheiding. Er waren veel ruzies waarbij ook geweld een rol speelde. Als jongerenwerker heb ik ervaren dat hij dat heeft meegenomen in zijn leven, ook in zijn relatie met vriendinnen. Dan zag je dat hij ook heel snel boos en kwaad werd, bijna om niets.'

Najib speelde op die situaties in:
'Je voelt het als jongerenwerker, die feeling moet je kunnen hebben, en dan ging ik met hem een gesprekje aan. Ik kan goed met hem praten. Ik zag dan dat die boosheid minder werd.'

Na een jaar ging het beter met zijn moeder en kon Mauricio weer thuis gaan wonen. Er waren nog steeds botsingen met zijn moeder. Zijn moeder vond dat hij financieel bij moest gaan dragen aan het huishouden. In gesprekken met de voogd van de William Schrikker Groep en zijn moeder kwam naar voren dat het voor Mauricio goed zou zijn om meer ruimte voor zichzelf te hebben en een eigen woonplek te hebben. De voogd ging op zoek naar een geschikte woonruimte en sinds anderhalf jaar woont hij zelfstandig in een appartement, met begeleiding van Pameijer.

Dansgroep

Het voetballen verdween meer naar de achtergrond en daarvoor in de plaats kwam dansen. Mauricio doet aan popping en locking, een vorm van streetdance. De eerste plannen om te gaan dansen ontstonden rond zijn 17e. Met drie vrienden ging hij naar Najib om dit te bespreken. Najib zag potentie in de jongens en zorgde voor een ruimte in het buurthuis. Ook regelde hij dat er iemand uit de buurt de jongens ging trainen. In eerste instantie kregen ze les in verschillende stijlen waaronder hiphop, breakdance en popping en locking. De trainer bekeek welke stijl het beste bij de jongens paste.

Mauricio:
'Hij gaf bepaalde basisinstructies en dan ging 'ie kijken wie die oppikte. Een jongen was heel goed in robot en wave. Dan zei hij: 'Oké, jij moet popper worden'. Bij een andere jongen zei hij dat die breakdancer moest worden. Ik had veel komedie ingezet en bij mij zei hij dat ik locker[28] moest worden. Zo heeft hij ons als dansers gecreëerd. Met die stijlen zijn we verder gegaan.'

28 Bij locking wordt gedanst met snelle overdreven bewegingen, waarbij vooral de armen en de handen worden gebruikt en waarbij de heupen en benen minder dominant zijn. De locker (danser) bevriest doorlopend voor korte tijd waarbij deze de houding vasthoudt. Dit doet vaak denken aan een haperende robot. De locker maakt bijna altijd (oog)contact met het publiek.

Najib regelde op een gegeven moment ook een ruimte in een ander buurthuis, waar ze twee keer in de week konden trainen in een zaal met spiegels. Het clubje groeit uit tot een dansgroep met 30 jongeren. Zeven jongeren, waaronder Mauricio, vormen de kern van de dansgroep. Zij zijn voor de jongerenwerkers het aanspreekpunt voor de hele dansgroep. Najib vertelt over de kerngroep:
'We hebben tegen deze jongeren gezegd: Jullie zijn het gezicht en de oren van ons. En jullie gaan ook leren hoe jullie moeten communiceren naar je achterban.'

Ze groeien uit tot een professionele dansgroep en doen mee aan dans battles in heel Nederland. Mauricio blijkt een succesvolle danser te zijn. In de categorie popping en locking dansen ze inmiddels op hoog niveau. Nederland is te klein geworden en daarom zijn ze op zoek gegaan naar personen uit de hele wereld om hen verder te helpen. Najib vertelt hierover:
'Dan komen er bij ons signalen binnen dat ze al weer bijna zijn uitgeoefend met deze dans en dat ze weer verder willen. Hier in Nederland is het dan moeilijk om verder te ontwikkelen. Zij zijn de besten van de besten. Dan gaan ze over de hele wereld zoeken naar personen die gespecialiseerd zijn in deze dans. Binnenkort komt er iemand uit Amerika. Dat hebben ze nu weer geregeld. Met een van die gasten hebben we op een rij gezet wat ze moesten uitzoeken: wat de kosten zijn en alles wat er omheen hoort. Wij als jongerenwerkers ondersteunen hen daarbij en kunnen ons netwerk inzetten, dat er fondsen aangeschreven kunnen worden.'

Najib is trots op wat de dansgroep tot nu toe heeft bereikt. Het niveau overstijgt een buurthuisactiviteit. De dansgroep zou nu zelfstandig zonder steun van het jongerenwerk verder kunnen. Najib gaat bekijken hoe ze met deze dansgroep verder gaan, want het jongerenwerk wil ook weer een andere groep jongeren kansen gaan bieden om zich te ontwikkelen. Najib vertelt hierover:
'Wij moeten het kunnen loslaten. We hebben ze steeds een duwtje gegeven. Vroeger was het 'u vraagt, wij draaien'. Nu is het andersom gegaan: 'u vraagt, u draait'. Als je iets wilt, moet je het ook zelf gaan doen. Wij kunnen jullie helpen, bij wat je tekort komt of wat dan ook, maar wij gaan het niet voor jullie doen. Jullie moeten het zelf gaan doen. Nog steeds zie je wel dat ze zich afvragen of ze het wel goed doen, of ze niet wat zijn vergeten.'

De band tussen Mauricio en de jongerenwerker

De jongerenwerker van het buurthuis speelt een grote rol in het leven van Mauricio. Ze hebben in de jaren dat ze elkaar kennen een goede band opgebouwd.

Mauricio vertelt over Najib:
'Najib is echt de grote man hier. Najib is de papa van iedereen. Zo kan je het eigenlijk zien. We konden altijd bij hem terecht. Najib betekent veel voor mij. Hij heeft mij geholpen met m'n jeugd. Hij is een soort van vaderfiguur en dat is hij tot op de dag van vandaag nog steeds.
Bij Najib voel ik mij gewoon comfortabel. Het is altijd veilig om bij hem te komen. Hij is er niet alleen voor mij, hij is er voor de hele buurt. Iedereen kan altijd bij hem komen uithuilen.'

Er zijn veel momenten geweest waarop hij naar Najib toe ging om hulp of advies te vragen. Najib stimuleerde hem om op een voetbalclub te gaan en hielp hem met zijn huiswerk. Mauricio vertelt dat hij een keer liefdesverdriet had en dat met Najib besprak:
'Ik durfde het niet aan m'n moeder te vertellen. Ik ben een beetje stoer en ik wilde het niet aan een vrouw vertellen. Toen kwam ik hier bij Najib en vertelde ik hem alles. Hij heeft alles uitgelegd en gezegd dat het een beetje pijn doet, maar dat dit het leven is. Ik begreep het gewoon. Hij heeft het uitgelegd en je weet alles.'

Najib vertelt dat het voor een jongere belangrijk is dat er iemand is die je voorbereidt op wat er gaat komen in de pubertijd:
'Dat had hij nodig en dat kreeg hij hier van mij. En ik heb altijd gezegd: het maakt niet uit of het nu mijn werkdag is of niet, voor jou ben ik bereikbaar. Daar hebben die gasten zoveel behoefte aan.'

Najib vertelt over Mauricio:
'Mauricio is een toffe, leuke gast. Hij is altijd gezellig. Ik hou van z'n lach. Een jaar geleden had 'ie een beetje verdriet om een vriendinnetje en dan kwam hij bij mij om te vragen wat hij moest doen. Dan zei ik dat hij moest proberen om het weer op een normale manier op te pakken, zoals daarvoor. In dat soort dingen kan je wel adviseren van 'Joh, heb respect voor elkaar', in de liefde hebben we altijd wel eens ruzie, maar je moet blijven communiceren met elkaar en dan komt het wel goed.'

Toekomst

Mauricio kijkt positief naar de toekomst. Zijn danscarrière gaat erg goed. Hij wordt uitgenodigd voor battles en hij vertegenwoordigt Nederland in andere landen. Ook wil hij zijn diploma halen:
'Ik moet gewoon proberen zoveel mogelijk te winnen en Nederland op de kaart te zetten. Dat is mijn doel en dat gaat heel goed, eerlijk gezegd. Voor een jongen die pas 2,5 jaar danst, doe ik het erg goed. Maar ik wil ook altijd een plan B hebben. Ik wil wel m'n diploma op zak hebben, zodat ik zeker weet, als het met dansen niet lukt, dat ik m'n opleiding in ieder geval nog heb.'

Ook Najib ziet de toekomst van Mauricio rooskleurig in:
'Hij komt er wel. Ik hoop dat hij zijn school helemaal gaat afmaken en verder gaat met leren. En dat hij een leuke baan krijgt. Ik zie hem later ook wel met een gezinnetje.'

Als het gaat om de toekomst van het jongerenwerk, merkt Najib op dat ze door de transitie eerder hun zorgen moeten doorgeven. Vroeger keken ze het nog even aan, maar nu geven ze signalen eerder door aan het wijknetwerk en worden deze ook eerder aangepakt:
'Vroeger moest je bij signalen zelf gaan zoeken bij wie je het neer moest leggen. Nu zitten die mensen bij jou in het wijknetwerk. Je deelt je zorgen eerder met anderen en de lijnen zijn veel korter geworden. We hoeven niet te wachten totdat we weer bij elkaar komen, want je kent elkaar. Het geeft ook vertrouwen, omdat je die mensen nu kent.'

Linda

Arnold

Sandra

Hamid

Floor

Rachima

Mauricio

Sonja

‘Sonja’

Een zwakbegaafde alleenstaande moeder van vier kinderen met diverse problemen1

‘Voor de twee jongens met een OTS is er een gezinsvoogd. Voor hen heb ik ook ambulante hulp. Ook zijn er twee vrouwen van Thuiszorg om mijn administratie op orde te krijgen. Een paar uur per week krijg ik huishoudelijke hulp. Een budgetbeheerder is er vanwege mijn schulden. That’s it op dit moment’. (Sonja)

Inleiding

Sonja is een alleenstaande autochtone moeder met vier kinderen van twee verschillende Turkse vaders. De oudste, Soner, is een jongen van 15. Dan is er nog een jongen van 13 jaar, Kerem, een jongen van 9, Altan, en Emine, een meisje van 6 jaar oud. Met de vader van de twee jongste kinderen heeft Sonja nog steeds een LAT relatie.

Het is een gezin met veel problemen en een lange zorggeschiedenis. De oudste zoon Soner en de jongste zoon Altan staan momenteel onder toezicht (OTS). Beide jongens hebben een licht verstandelijke beperking (LVB) en psychiatrische problemen. Sonja zelf heeft een laag IQ. Naast problemen met de kinderen is er een fors financieel probleem. Sonja leeft van een bijstandsuitkering en heeft een afbetalingsregeling om een schuld van 26.000 euro af te lossen.

Het gezin woont in een kleine eengezinswoning in Rotterdam Zuid. Wat meteen opvalt, is de enorme hoeveelheid speelgoed, stapels kleren en andere spullen die overal rondslingeren. We gaan in de huiskamer zitten. Sonja steekt een sigaret op en vertelt haar verhaal.

Gewelddadige partner

Sonja was 18 jaar toen ze trouwde met een man van Turkse afkomst. Ze kregen twee zoons, Soner en Kerem. Het huwelijk liep niet goed en strandde na veel ruzies, tot mishandeling aan toe:
‘Hij sloeg me soms met een riem en ik heb de kinderen moeten beschermen. Anders hadden die ook klappen moeten opvangen. Hij heeft me een keer de auto uitgeduwd terwijl die nog reed. Behoorlijk heftig allemaal. Ik heb toen ook aangifte gedaan. Zijn agressie kwam doordat hij veel had meegemaakt en dat nooit verwerkt heeft. Hij heeft nooit hulp willen zoeken daarvoor.’

Sonja is tijdelijk met haar twee zoons bij haar ouders gaan wonen om vervolgens van haar man te scheiden. Ze heeft bijna geen contact meer met haar ex-partner, hooguit één keer in het jaar. Hij woont in een andere plaats en kijkt niet echt om naar zijn kinderen volgens Sonja.

Problemen met Soner

Er waren al snel problemen met haar oudste zoon Soner:
‘Dat was een druk mannetje, heel agressief ook. Overal mee gooien en dat begon al toen hij net kon lopen. Hij is te klein geboren en hij huilde heel veel. Hij kon gewoon z’n frustratie niet kwijt.’

29 Gebaseerd op de informatie uit twee interviews met Sonja, een gesprek met Sonja en een vriendin en een interview met Esther, de huidige gezinsbegeleider van Auriga.

Toen Soner twee jaar was heeft Sonja hem al laten testen bij de GGZ, maar dat leverde niet veel op. Er werd gezegd dat hij nog te jong was voor een duidelijke uitslag.

'Maar er moest wel iets gebeuren. Zijn broertje Kerem lag in de box. Omdat ik de hele dag met Soner bezig was, liet ik hem aan zijn lot over. Maar dat kind had ook mijn aandacht nodig. Daarom heb ik een indicatie gekregen voor de Kinderopvang Plus[30], die net was opgezet.'

Over die Kinderopvang Plus is Sonja heel tevreden:
'De Kinderopvang Plus was voor mij heel fijn. Soner heeft eerst nog even op een reguliere crèche gezeten, maar dat werkte niet. Hij viel buiten de boot. Toen hij eenmaal op de Kinderopvang Plus zat, had ik meer mijn handen vrij.'

Na de scheiding is Sonja bijna vier jaar alleen geweest voordat ze een nieuwe partner leerde kennen. Van deze eveneens Turkse man heeft ze ook twee kinderen gekregen, Altan en Emine. Beiden waren niet gepland: *'Ik gebruikte de pil, en toch werd ik zwanger.'* Altan is nu negen jaar en Emine is zes. Met deze partner heeft ze nooit samengewoond. Nog steeds hebben ze contact, maar hij heeft zijn eigen woning aan de andere kant van de stad.

Toen de derde zoon Altan een kleuter was, kwam Sonja voor het eerst in aanraking met Bureau Jeugdzorg na een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming. Volgens haar was die melding overdreven:
'In Turkije zijn de spelletjes wat ruwer qua omgang met de kinderen dan wij gewend zijn. Mijn zoon ging naar school en daar zag men een bijtafdruk. Hij zei dat zijn vader dat gedaan had. De school heeft toen de melding gedaan. Ik had zoiets van: 'Het is niet moedwillig gebeurd, ze waren gewoon aan het spelen. Blij was ik er niet mee en we hebben er echt bonje over gehad.'

Op verzoek van Bureau Jeugdzorg zijn er toen een IQ- en gedragstest afgenomen bij de inmiddels zevenjarige Soner. Uit de testen kwam dat hij ODD[31], ADHD[32], een emotionele achterstand en een hechtingsstoornis had, met een IQ van 72[33].
Sonja:
'Ze wilden beginnen met Ritalin[34], maar daar vond ik hem echt nog te klein voor. Omdat zijn gedrag steeds moeilijker werd, zijn we op z'n 9e daar toch mee begonnen. Het werkte goed bij hem. Hij ging ook naar Yulius[35] voor therapie. Hij kwam daar op de Pluto groep, wat naschoolse dagopvang is voor kinderen zoals Soner. Hij had het daar reuze naar zijn zin. Toch moest hij na 1,5 jaar plotseling weg, omdat er geen indicatie meer was afgegeven.'

Bureau Jeugdzorg wilde graag dat Sonja met haar hele gezin een therapie in groepsverband ging doen. Sonja wilde dat niet:
'Ik heb gezegd: 'Dat wil ik niet. Ik ga daar niet met andere mensen mijn problemen op tafel gooien. Daar ben ik ook totaal geen type naar.' Ik wilde hulp voor mijn kind. De andere kinderen wilde ik er niet in betrekken. Dat doe ik gewoon niet. Daar was de gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg niet blij mee. Soner moest toen van Pluto af.'

---

30 Plusopvang is een kinderopvangvoorziening met extra begeleiding en met extra mogelijkheden voor kwetsbare kinderen. Alleen een speciale groep kinderen komt in aanmerking voor Plusopvang en alleen kinderopvanginstellingen die door de gemeente zijn aangewezen, bieden Plusopvang. Kinderen komen alleen in aanmerking voor Plusopvang als zij hiervoor een indicatie van de GGD hebben.

31 ODD (Oppositional Defiant Disorder) is een psychiatrische aandoening die wordt ingedeeld bij de ontwikkelingsstoornissen. Kinderen met ODD zijn moeilijk in de opvoeding, ongehoorzaam en in verzet, maken ruzie, zijn driftig en houden zich vaak niet aan de regels, maar feitelijk gewelddadig gedrag is niet aan de orde.

32 ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder), ook wel aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis genoemd, is een benaming voor een cluster van symptomen. Kenmerkend zijn impulsief gedrag, concentratieproblemen, rusteloosheid en leermoeilijkheden.

33 Een IQ van 70-85 wordt gekwalificeerd als 'zwakbegaafd'.

34 Ritalin heeft een stimulerende werking op het centrale zenuwstelsel en verhoogt het vermogen tot concentratie.

35 Yulius Kinder- en Jeugdpsychiatrie biedt diagnostiek, second opinion, begeleiding en behandeling aan kinderen, jongeren en gezinnen die door complexe psychiatrische problematiek zijn vastgelopen in hun ontwikkeling. De zorg wordt, afhankelijk van de zorgvraag, ambulant, dagklinisch of klinisch geboden.

Vanaf het moment dat Soner geen therapie meer kreeg, is het volgens Sonja misgegaan:
'Hij werd ruw weggerukt uit die therapie. Dat kind stond ineens met lege handen en toen is het fout gegaan. Wij hebben een buurvrouw die manisch depressief is. Soner is met zijn ADHD heel erg beïnvloedbaar, dus vrienden zetten hem aan om dingen te doen: belletje trekken, die vrouw uitschelden, en zo. Elke keer belde zij dan de politie.'

Soner bleef graag buiten en ging helemaal zijn eigen gang. Hij was hardhandig en hij kon heel agressief zijn als hij boos was. Sonja vond het moeilijk om met hem om te gaan. De politie kwam regelmatig langs:
'Na de zoveelste keer dat ze voor de deur stonden, zei ik: 'Neem hem maar lekker mee, stop hem maar in een celletje, ik kom hem echt niet halen.' Maar dat mogen ze niet doen. Maar ik wist het ook niet meer.'

Sonja riep soms de hulp in van haar vriend. Als hij Soner toesprak, hielp dat maar even:
'Op het moment dat mijn vriend hier was, was Soner net een schaapje, maar zodra hij wegging werd het een echte wolf. Eén à twee keer in de week was mijn vriend hier. Hij kon ook financieel niet vaker komen, want hij woont aan de andere kant van de stad. Hij moet met het openbaar vervoer. Als je weinig geld hebt, dan kun je niet altijd zo maar komen.'

Schulden

In die zelfde tijd begonnen de financiële problemen. Al langere tijd waren er schulden, vanwege onder andere een persoonlijke lening voor een auto en het uitgavenpatroon van haar eerste man. Nu begon het haar op te breken:
'Het begon met dat ik de huur niet meer betaalde, omdat ik mijn kinderen anders geen eten kon geven. Ik zou de volgende maand wel betalen, maar zo werkt dat niet, want dan moet je voor twee maanden betalen. Ik was toen nog zo naïef dat ik dacht: dat ga ik wel redden. Op een gegeven moment kreeg ik zoveel brieven dat ik dacht: ik laat alles liggen. Dan ga je je kop in het zand steken en dan kom je er gewoon niet meer uit. Ik zocht geen hulp en werd afgesloten van energie.'

Via de wijkagent die er op de dag van de afsluiting bij was, komt Sonja terecht bij het maatschappelijk werk. Ze had een schuld van 26.000 euro. Via het maatschappelijk werk komt ze bij de Kredietbank terecht en uiteindelijk bij WSNP[36], een schuldsaneringstraject van drie jaar waarbij ze een bewindvoerder krijgt. Even dreigde ook nog een huisuitzetting, omdat na een verhuizing de papieren voor de WSNP naar haar oude adres waren gestuurd. Volgens Sonja was dat een fout van de bewindvoerder.

Uiteindelijk zit ze nu in het schuldsaneringstraject en is de helft van de schulden intussen afbetaald.

Hulp bij opvoeding en administratie
In de tijd van de schuldsanering kreeg Sonja een gezinscoach van de GGD waarover ze zeer positief is:
'Samira was een topwijf. Die heeft me zo goed geholpen met mijn administratie. Een gezinscoach mag maar een jaar blijven, maar zij is 2,5 jaar gebleven.'

Volgens Sonja heeft Samira een huisuitzetting tegen kunnen houden en is daar dag en nacht mee bezig geweest. Ze heeft ook een lening voor Sonja bij de Sociale Dienst geregeld om de huurschuld af te betalen.

Maar op een gegeven moment raakte Samira in een depressie en kon haar werk niet meer doen. Sonja heeft het gevoel dat dat door het werk bij haar kwam:

36 Met de WNSP (Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen) krijgt iemand van de rechter een bewindvoerder toegewezen die samen met de cliënt kijkt of er spullen in huis zijn, die niet noodzakelijk zijn, en die verkocht kunnen worden om de schulden af te betalen. Ook controleert de bewindvoerder of men zich tijdens het traject aan de afspraken houdt. De persoon moet drie jaar van weinig geld leven om de schulden te betalen. Na drie jaar wordt de rest van de schulden kwijtgescholden. Dan is de persoon schuldenvrij.

'Zij ging op een gegeven moment met mijn problemen naar huis, en dat kan natuurlijk niet. Ze was meer bij mij thuis dan bij de andere cliënten. Het werd te nauw.'

Wat volgens Sonja meespeelde, is dat Samira een slechte band had met de maatschappelijk werkster die ook bij haar over de vloer kwam in verband met haar schulden:
'Samira was hier voor van alles en nog wat en pakte ook mijn schulden aan. De maatschappelijk werkster vond dat sommige dingen wel konden wachten. Samira vond van niet. De een zegt dit en de ander dat. Het boterde gewoon niet tussen die twee, dat merkte je als ze hier samen waren. Dat was echt water en vuur.'

Na Samira kwamen er achter elkaar nog twee andere gezinscoaches via Flexus-Jeugdplein, waar Sonja minder tevreden over was:
'De eerste had overal commentaar op wat er hier in huis gebeurde: hoe ik de kinderen opvoedde, hoe m'n huis er uit zag, hoe ik m'n papieren opborg. Gewoon de kleinste dingetjes zaten haar al in de weg. Zij reageerde niet op een normale manier zoals je van de hulpverlening verwacht. Ze was altijd aan het snauwen.
Bijvoorbeeld, ze zou met Soner naar de bioscoop gaan als beloning. In de bioscoop ging ze het kind snauwerig uithoren in plaats van ontspannen naar een filmpje kijken. Soner was daar erg van in de war. Hij zei: 'Ze was helemaal niet aardig.'

De tweede gezinscoach kwam een jaar lang 3 tot 4 keer in de week, telkens een halve dag. Sonja ervoer dit als zwaar:
'Ik was echt kapot. Ik heb laten weten dat ik het niet meer wou, maar ik moest wel, want anders verloor ik mijn uitkering. Na een jaar was het project klaar en ging ze weg.'

Op een gegeven moment heeft Sonja zelf hulp in het gezin aangevraagd voor haar administratie. Die kreeg ze via Thuiszorg Rotterdam, met een AWBZ indicatie voor 12 uur in de week. Vanaf dat moment zijn er twee vrouwen die haar afwisselend helpen met haar administratie.

Spoedplaatsing Soner

Nadat de laatste gezinscoach was vertrokken, kwam er een medewerker van Bureau Jeugdzorg poolshoogte nemen. Binnen een maand schakelde zij de Raad voor de Kinderbescherming in, in verband met Soner. Zij vond het een onveilige situatie in huis voor de andere kinderen.
Sonja:
'Ze was dwingend en zei: 'Doe hem vrijwillig uit huis, dan doen we voor de rest geen OTS.'

Sonja heeft Soner toen laten inschrijven bij Auriga, een orthopedagogisch behandelcentrum, voor een spoedplaatsing[37]. Soner zou daar uiteindelijk twee jaar intern verblijven en kwam alleen in de weekends thuis.

Bianca, vriendin en vroegere buurvrouw, vertelt over Soner in die tijd:
'Wij hebben bij periodes gemerkt dat Soner niet alleen een gevaar was voor andere kinderen maar ook voor hem zelf. Het gevaar was dat hij iets doms zou doen, iets uitvreten, dat hij dan naar de gevangenis zou moeten. We hebben ook vaak genoeg gezegd: 'Soner, denk na, ga naar school. Wat je buiten doet, is alleen maar meeloperij om bij je vriendjes te horen, over een jaar ben je ze misschien kwijt.' Daar kon je best met hem over praten.'

37 Kwadrant Auriga is een regionaal orthopedagogisch behandelcentrum voor licht verstandelijk beperkte jongeren met gedrags- en sociaalemotionele problemen. Het behandelcentrum biedt behandeling, ondersteuning en begeleiding, waaronder ambulante hulpverlening (gezinsbegeleiding en –behandeling), dagbehandeling, intramurale zorg in leefgroepen, kamertraining, begeleiding bij zelfstandig wonen en arbeidstraining. Kwadrant Auriga vormt onderdeel van de landelijke 's Heerenloo Zorggroep.

Ondertoezichtstelling

Ondanks de plaatsing van Soner werd er toch een OTS uitgesproken voor alle kinderen, nu drie jaar geleden. Sonja vertelt:
'Die vrouw van Bureau Jeugdzorg had het dus toch doorgezet, al zei ze eerst dat ze dan de rest zou laten zitten. Ze vond dat ik er niet genoeg aan deed om voor een veilige omgeving te zorgen.'

Bij Kerem en Emine is de OTS na respectievelijk een jaar en twee jaar opgeheven. De andere twee zoons (Soner en Altan) staan nog steeds onder toezicht.

Met de OTS kreeg Sonja een nieuwe gezinsvoogd van de William Schrikker groep, Paula.
Sonja over de gezinsvoogd:
'Ik heb geen band met haar. Ik vind het niet nodig. Het draait hoe het hoort te draaien in een gezin, vind ik en er is genoeg andere hulp die ik in huis heb. Voor mij hoeft die OTS niet. Ik heb zo vaak mensen hier over de vloer gehad, en het is zo vaak gebeurd dat ze langs elkaar heen werken.'

De kinderen hebben wisselende ervaringen met Paula:
'Altan praat wel makkelijk met haar. Soner vindt haar niet aardig en schijnheilig. 'Als de OTS weer verlengd moet worden, vindt ze altijd weer wat negatiefs', zegt Soner. Daar heeft hij ook wel weer gelijk in.'

De tijd dat Soner op de woongroep woonde was moeilijk voor hem en voor zijn moeder:
'Vroeger keken we op donderdagavond samen tv, terwijl de anderen al op bed lagen. Dat was echt moeder en zoon tijd, en daar genoten we allebei van. Dan keken we naar de Mentalist. Dat samenzijn misten we toen hij intern was. Soner had veel moeite met de groep. Hij had de meeste moeite met het niet thuis zijn, het niet naar mij toe kunnen komen wanneer hij me echt nodig had. We mochten wel twee keer in de week bellen, maar dat was niet hetzelfde als thuis zijn.'

De tweede zoon Kerem

Met de andere kinderen had Sonja eerst niet zoveel problemen, zeker niet met haar tweede zoon Kerem. Dat is een heel ander kind dan Soner volgens Sonja:
'Kerem is geen buitenkind. Hij is veel binnen en kijkt tv. Hij is ook intelligent en zit nu in de tweede klas van de Havo.'

Kerem heeft wel een slechte periode gehad op de basisschool, waarin hij is gepest:
'Kerem is anders dan anderen. Hij houdt bijvoorbeeld van fel gekleurde broeken en vroeger had hij twee oorbelletjes. Hij werd uitgescholden voor homo. Hij kwam een keer helemaal over zijn toeren binnen, toen mijn vader hier was. Hij ademde heel raar, dus ik zeg: 'Heb jij een astma-aanval?' Hij bleek enorme voetafdrukken en striemen van stokslagen op zijn rug te hebben. Vier jongens uit zijn klas hadden hem buiten gepakt. Het was niet de eerste keer dat hij geslagen was, maar wel de ergste keer.'

Sonja heeft toen aangifte bij de politie gedaan en is de volgende dag naar school gegaan. Ze probeerde een leraar te spreken te krijgen:
'De leraar zei tegen mij: 'Wat moet ik hier mee?' Ik zeg: 'Ik wil die kinderen nu spreken.' Dat wilde hij niet, omdat hij aan het toetsen was. Toen ben ik die leraar aangevlogen, want die deed er nooit iets aan. Ze hebben me met zijn vieren tegen moeten houden. Ik denk dat ik hem echt uit het raam gegooid had.'

Daarna is zij met haar partner op gesprek geweest op school met de foto's van zijn rug. De school had begrip voor haar reactie en stelde voor dat hij met een hulpverlener ging praten, maar dat wilde Kerem zelf niet:
'Hij heeft het weggestopt en wilde het niet meer oprakelen. Ik ben leuke dingen met hem gaan doen; de bios, Duinrell, ik wilde hem extra verwennen. Intussen zit hij op een andere school die hem prima bevalt.'

De derde zoon Altan

Met Altan, de derde zoon, heeft Sonja weer andere problemen gehad:
'Er was iets met hem. Dat werd ook al snel op school opgemerkt. Zijn leraar zag dat hij heel erg bezig was met 'de tijd' en heel erg gericht was op afspraken. Hij is voor het eerst getest toen hij vijf was bij de BAVO[38]. Ze zeiden dat hij een laag IQ had en dat er een vermoeden was van ADHD. Het was toen nog niet voldoende voor een indicatie voor het speciaal onderwijs.'

Twee jaar geleden is hij opnieuw getest en nu werd geconstateerd dat hij geen ADHD heeft, maar wel een laag IQ van 67 en autisme. Altan heeft net als Soner ook op de Kinderopvang Plus gezeten. Op school ging het niet goed en hij zat vaak op de gang vanwege zijn gedrag. De gezinsvoogd heeft besloten zijn OTS te verlengen, totdat er een passende school voor hem is gevonden.

Eerst had Sonja geen hulp in huis voor Altan. De thuiszorgmedewerkers gaven wel eens tips over hoe ze met hem om moest gaan, maar zij vond dat niet voldoende. Ze heeft nu ambulante hulp via Auriga voor hem.

Dochter Emine

En dan is er nog Emine. Ze is nu zes jaar. Volgens Sonja is kan ze het goed vinden met haar broer Kerem. Ze lijken op elkaar. Ze zijn alle twee heel rustig en intelligent, heel anders dan hun twee andere broers. Toch is er een punt van aandacht. Emine is heel vaak 'schoolziek', dit schooljaar wel een à twee keer per week. Vaak blijft ze thuis met vage klachten als misselijkheid, hoofdpijn en dergelijke.

Sonja weet niet zo goed hoe ze hiermee moet omgaan. Ze heeft de leerkracht en de interne begeleider erover gesproken, maar die lijken het probleem niet te zien:
'Maar wat moet ik? Ik ga haar niet aan haar arm meetrekken tot aan school en dan zeggen: 'Hier heb je mijn huilend kind en zoek het maar uit!'

Sonja denkt dat het komt omdat de school verlengde schooldagen heeft en dat dit teveel voor haar is. Emine zegt zelf dat ze haar juf en de kinderen in de klas niet leuk vindt. Ze geeft ook aan dat ze gepest wordt. Volgens Sonja kwam ze onlangs thuis met een blauwe plek in haar gezicht, omdat ze een stomp zou hebben gehad van een jongen uit de klas.

Sonja weet niet zo goed bij wie ze nu terecht kan. De hulpverleenster van Auriga is er voor Soner en Altan en de dames van de thuiszorg geven haar wel eens raad, maar aan hun advies heeft ze niet veel.

Nieuwe ondersteuning thuis

Sinds Soner in december weer thuis woont, heeft Sonja ambulante thuishulp van Auriga om haar te helpen bij de opvoeding:

Gezinsbegeleider Esther over haar rol:
'Ik word via Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling ingezet, omdat er problemen werden voorzien met de terugkeer van Soner. Soner is een pittig mannetje en Sonja verwachtte haar handen daaraan vol te hebben. Toen Soner intern in Auriga was, ben ik al kennis gaan maken om de terugkeer naar het gezin voor te bereiden. Er was op dat moment al hulpverlening in het gezin; namelijk de gezinsvoogd van de William Schrikker groep. De gezinsvoogd heeft Soner in Auriga geplaatst. Zij heeft dat van haar voorgangers overgenomen,maar heeft toen heel goed ingegrepen. Er is voor die tijd een verloop in de hulpverleners geweest, maar daar heb ik nooit een helder beeld van gekregen. Met Sonja heb ik afgesproken het dossier buiten beschouwing te laten en een nieuwe start te maken. De voogd vond het goed dat Soner naar huis kwam met mij als ambulante hulpverlener erbij.

38 Bavo Europoort, een GGZ-instelling, is sinds 1 juli 2007 onderdeel van de Parnassia Bavo Groep, een instelling voor geestelijke gezondheidszorg in de regio Rijnmond en Zuid-Hollandse Eilanden.

Sonja had heel verschillende (opvoedings-) vragen. Zo wilde ze consequenter worden naar Soner toe, zodat hij bijvoorbeeld gewoon netjes naar school ging, ook als hij dat niet wilde. Daar help ik haar bij.'

Omdat er ook een indicatie is voor Altan, ondersteunt Esther Sonja ook bij zijn opvoeding.

Waardering van de hulpverlening

De afgelopen jaren is een groot aantal hulpverleners bij Sonja over de vloer geweest. Soms naar alle tevredenheid maar soms ook helemaal niet. Als er meerdere hulpverleners tegelijk bij haar waren, vond Sonja het soms verwarrend, met name toen er een maatschappelijk werker kwam voor de schulden en tegelijkertijd een gezinscoach die zich ook daarmee ging bezig houden:
'Voor mij werd het onduidelijk met wie ik wat moest bespreken.'

Ook loopt ze regelmatig er tegenaan dat hulpverleners langs elkaar heen werken, doordat informatie niet wordt gedeeld:
'De gezinsvoogd weet dat Esther hier al een jaar komt, maar er is geen uitwisseling van informatie geweest. Vanuit Auriga mogen ze dat niet doen zonder mijn toestemming. Ik weet niet hoe Esther daar tegenover staat. Van mij mag de voogd alle informatie hebben die ze kan krijgen, des te eerder zijn de kinderen vrij van OTS.'

Verder raakt Sonja soms in de war van de verschillende adviezen van hulpverleners:
'Esther heeft bijvoorbeeld een andere methode voor bestraffing van de kinderen dan de voogd. Dan ga je weer van methode veranderen, maar dan raak ik in de war en komt er helemaal niks meer van terecht.'

Recent loopt ze er tegenaan dat ze nu even niet weet bij wie ze terecht moet voor de schoolproblemen van de jongste dochter Emine. Er is voor haar gevoel niet één persoon die alles overziet.

Sociaal netwerk

Sonja geeft aan wel steun uit haar sociale netwerk te krijgen, bijvoorbeeld van haar ouders. Deze hebben allebei gezondheidsproblemen en leven van een uitkering. Daarom kunnen ze haar niet helpen met de schulden, maar ze geven haar wel andere steun:
'Mijn ouders hebben het geld niet, want die lopen ook bij de sociale dienst. Ik kan wel bij ze komen eten als ik zonder geld zit. Soms heeft mijn moeder wat boodschappen voor me. Zij geeft me liefde en ik kan altijd komen zeuren met mijn problemen. Verder eet ik iedere zaterdag samen met mijn zus en alle kinderen bij mijn ouders.'

De zus van Sonja is ook een alleenstaande moeder en heeft problemen gehad met haar eigen kinderen. De oudste van haar drie kinderen woont bij haar grootouders in, omdat ze niet naar school ging en in de crisisopvang terechtkwam. Volgens Sonja zou ze anders naar een gesloten instelling moeten.

Omdat haar ouders pleegouders werden, konden ze minder aandacht aan Sonja en haar kinderen geven. Sonja vertelt:
'Het pleegouderschap is een hele belasting voor mijn ouders. Dat ging ten koste van hun aandacht voor mij en mijn kinderen. Voordat Soner intern ging, had ik juist gevraagd of hij bij hen kon zijn, omdat het thuis niet te doen was met hem. Maar dat was te zwaar voor ze, dat ging niet.'

Sonja heeft een goede vriendin, Bianca. Zij en Bianca waren vroeger buren, toen Sonja nog bij haar ouders woonde. Twee à drie keer in de week komt Bianca even langs om bij te praten.

Vriendin Bianca:
'Soms kwam Soner wel eens z'n hart luchten. Dan vroeg hij mij echt om advies. Ik denk dat die band is ontstaan is, omdat ik naar hem luister. Je moet ook wel zijn verhaal aanhoren en niet gelijk je oordeel geven, en ook een kind z'n gevoel laten praten. Soms eet ik een hapje met ze mee. Ik beschouw ze als mijn nichtjes en mijn neefjes, zo sterk is de band geworden. We horen gewoon bij elkaar.

Altan en ik hebben een ook hele speciale band samen, omdat ik weet hoe ik met hem om moet gaan. Die klik tussen ons is er al van kleins af aan. Met een muziekje op in de auto zegt hij dat hij zich echt rustig bij mij voelt. Met eten geven was hij al moeilijk en dan praatte ik met hem en ging hij toch eten. Op Altan moet je eigenlijk niet reageren, dat is het beste. Dan wordt hij rustig en dan kun je met hem praten. Als hij in zo'n aanval zit dan kun je er tegenin gaan, maar dan wordt het erger en erger. Als je met hem praat als hij rustig is, dan weet hij dondersgoed wat hij doet en dan zegt hij ook sorry.'

Gezinsbegeleider Esther over het mobiliseren van het sociaal netwerk:
'We zijn bezorgd dat Sonja al haar problemen in haar netwerk gaat leggen en dat de mensen daardoor juist weg zullen blijven. Het zijn heel specifieke jongens met een heel specifieke hulpvraag.
Haar moeder is een heel belangrijke factor. Zij hield Soner de hand boven het hoofd, toen het niet zo goed met hem ging. Hij zat nogal eens bij oma, terwijl hij op school had moeten zijn. En oma stuurde hem niet meteen weer naar school. Het netwerk kan ook een struikelblok zijn voor onze cliënten.'

Eigen kracht
Gezinsbegeleider Esther over de eigen kracht van Sonja:
'Sonja wil een goede moeder zijn en wil alles voor haar kinderen doen. Dat is haar kracht. Sonja wil echt leren en groeien. Ook dat is haar kracht en dat ze de hulpverlening accepteert. Ze wil echt iets met haar hulpvragen.

Ze heeft geen werk en niet veel opleiding gehad. Ze kan nu in deze situatie ook niet gaan werken. Ze heeft een oproep van de gemeente gekregen dat ze het komend jaar vrijwilligerswerk zou moeten gaan doen. Dus vraagt Sonja zich af hoe het met de kinderen moet. Zij loopt constant tegen dat soort struikelblokken aan en vergeet dan aan te geven dat ze dat niet wil.

Wij laten haar zelf nadenken over wat ze zelf kan. Een hulpverlener van de thuiszorg wordt dan aangewezen om haar daarbij te helpen.'

Hoe nu verder?

Sonja hoopt dat begin 2015 de OTS stopt. Esther gaat met zwangerschapsverlof. Het is nog niet zeker of ze terug komt daarna. Vanwege de decentralisatie van de jeugdhulp naar de gemeente is het nog onduidelijk of Auriga in 2015 nog een contract krijgt. De gezinsvoogd gaat weg, omdat zij in een ander gebied gaat werken.

Afgezien van deze wisselingen weet Sonja niet precies wat de gevolgen van de decentralisatie voor haar zullen zijn:
'Eigenlijk heb ik geen idee wat het betekent als alle hulp naar de gemeente wordt overgeheveld. Het is gewoon besloten zonder overleg met de cliënten. Ik weet dat alle hulpverlening bij elkaar komt te zitten en dat het makkelijker moet zijn om hulp te geven. Dat begreep ik van Esther.'

Als Esther weggaat, vind ik dat heel erg. Esther helpt me bij dingen die echt nodig zijn voor de kinderen. Ook de hulp voor de administratie is voor mij belangrijk.

Ik heb zelf een te laag IQ. Niet dat ik het daarop wil gooien, maar bepaalde dingen begrijp ik gewoon niet. Uit een test kwam dat ik een IQ heb van 82. Ze noemen dat een lichte verstandelijke beperking. Maar ik weet heus wel wat ik doe en als ik het niet weet, dan vraag ik wel hulp.'